1494
#478.

XVCE
735

8

749
47

E
55
8

~~2940~~

15 E. 735.

~~SS~~
~~28~~

1. Asi veronensis Can reg Lateranensis Cong. Dissuasoria
ne christiani principes ecclesiasticos usurpent census.
Quaestio disputata ejusdem, an aliqua respub.
possit conducere judaeos ad fenerandum sine peccato
etiam papa valeat concedere quod id fieri possit
sine peccato. Bononiae Platonis de benedictis
1494

2. ejusd. monumentum Compendiosum pro Confess-
-ionibus Cardinalium Reliquorumq. Prelatorum
praeter Communes Confessionum regulas; scribebat
auth. an 1478

3 Praelectio sacra habita à joan. de Pineda
soc j. ff. scripturarum professore anno 1602 pp. 32.

4 julii M. Tunii De felicitate lib. 4. errora
fratrum de sabio 1531

5. Hyeronimi Balbi Dialogus Cujus
argumentum versibus expeditur.
et in Verba Cantic. Canticor. Cap. V. Dilectus meus, can-
didus et rubicundus, electus ex millibus:

E xv 735, f. 1, 1.

Ex Libris Ste Genovefæ Paris 1734

N° 1

Celsi Veronensis Dissuasoria.

SS
28

729

Reuerendiſſimo Domino Iacobo Cardinali Papi
enſi Domitius Veronenſis ſalutem et commen.

Roxime legi Reuerendiſſime domine
p orationem diſuaſoriam Venerabilis pa/
tris Celſi ueronenſis Canonici regularis
in qua cum rationibus / tum etiam exemplis præ/
clariſſimis pluribus uarie copioſe atq; ornate rebꝰ
ſacris parcendum et abſtinendum eſſe contendit:
eam a te qui doctiſſimus et eruditiſſimus ab omni
bus haberis et exiſtimaris ualde probari audio et
uehementius commendari: Ego quoq; pro hac te
nuitate mea grauiſſimum iudicium tuum tãti fa/
cio ut ipſe tecum ſentiam/ac talem lucubratõnẽ in
tegerrimi religioſi imprimendam ex tua ſententia
eſſe decernam. Cum in uniuerſum ad omnes per
tineat talis cauſa talisq; diſuaſio. Chriſtiani enim
nominis decus / chriſtianæq; religionis ratio præci
pue cuſtoditur / ſi inter alia quoq; res ſacræ intac/
tæ inuiolatæq; ſeruentur. Vale.

Epiſtola Reuerendiſſimi domini Hermolai Bar/
bari Epiſcopi Veronenſis ad . D. Celſum Veronẽ
ſem Canonicũ regularẽ Congregatõis lateranẽſis

Eligioſorum decus ſaluus ſis: uno ſpũ le
r gi diſertiſſimam et xp̃ianiſſimam epiſto
lam tuam: in qua legenda tantam cœpi
uoluptatem / ut nihil ſuauius / nihil ad explendã
ſanam mẽtem pinguius audiri aut legi potuiſſet:
Quoniam nihil pretermiſiſti eorũ quæ a magnis í
geniis excogitari / aut a doctis religioſis ad noſtroſ
homines erudiendos in tanta re afferri potuiſſent
omnibus doctrinæ / ſanctitatis / auctoritatiſq; pre
ſidiis munitus: ad monẽdos Venetos uiros te ita
preparaſti / ut apud omnes nõ minus chriſtianus
q̃ doctus et ſis et habearis: Adde igitur quæ í mar
gine annotaſti: et perfice opus hoc dignum: ut in /
ter cætera quæ per omnes tuæ ætatis gradus preco\
nia/ in omnibus fere Italiæ urbibus es cõſequutus.
Hanc etiam dignam laudem in Veneta urbe regi
na Italiæ ut ita dixerim conſequaris: Tanta enim
ut ſpero erit dicendi uis / ut ſi non omnes / ſanio/
rem tamen partem í tuam adduces piiſſimam ſen/
tentiam: Nihil falſi locutus es / nihil ueri conticui
ſti ad ſæuiſſimos animos moliendos; Et cum om /

BIBLIOTHECA SANCTI GEORGII MAIORIS

nia ſumma caritate narraueris ı miſericors ac miſe
rator dominus magis ac magis aſſiſtet huic ſancto
operi: et illuminabit mẽtes et corda omnium ad
ueritatem agnoſcendam relictis tenebris: Nec deſe
ret hanc urbem: quæ tempore lucis ſola condita ẽ:
Et tot ac tantis ſanctorum corporibus ornata ac
munita: ut nunq̃ adduci poſſim illã facile peritu ı
rã ı tanq̃ ſummi dei peculiarẽ. Vale et me ut ſoles
ama ı ac pro me ora . Ex Venetiis pridie kllãs Fe
bruarias. M. cccclxxi .

Tuus filius Hermolaus Epiſcopus Ve ı
ronenſis indignus manu propria .

Celsi Veronensis Canonici Regularis Lateranē/sis cogregationis Dissuasoria ne Christiani principes Ecclesiasticos usurpent cen/sus Ad Inclytū uenetorū Senatū.

Solent complures sæpenumero Sere/nissime Princeps / Illustrissimeq; Sena tus cum de re aliqua tractaturi sunt / ea tantum in dicendo sectari / ea pro/ferre \ ea suo sermone complecti : quæ legentium auribus obsequãtur: quæ ue gratiam / et inanem si bi applausum ualeant aucupari . Contra uero quæ recta / quæ utilia / quæ bona sibi et honesta ui dentur: ea ueluti minus gratiæ \ minusq; oblecta/menti ac suauitatis habitura aspernantur et respu unt . Ast ego ab his profecto longe aliter sentio . Videntur siquidem mihi ii non mediocriter erra/re : ac ut ita dixerim / a proposito suo pene decide re. Nam dū gloriam sibi ab hominibus ac laudes ex turpi quadam mercatura quærūt: ignominiam magis ac dedecus incurrūt. Quid enim turpius q̄ sub boni specie amicorum animis fraudes offun/dere? Quid indecentius q̄ pro ueris ficta ac simu/lata supponere? Quid inq̄ fedius: et ab omni pror sus honestate semotius / q̄ pestiferis assentatōibus

mortalium mentes in multos ac maximos errores inducere? Ii profecto nō amici / non beniuoli / nō uiri boni / sed īmaniſſimi potius hoſtes/ et omniū odio digni habēdi ſunt. Quis .n. numeret quot mala/ quot iacturas/ quot peſtiferas clades īferāt? Quis inq̄ numeret quot detrimenta / quot diſpē/ dia / quot incōmoda / ac pericula ob iſtiuſmodi aſ ſentatorum praua conſilia / ac obſequia fraudulē ta non priuati ſolum homines ſubeant: ſed etiam uniuerſæ res publicæ / ac cunctorum regum impe ria? Id uero illis aſſequi haud profecto difficile ē: nam beniuolentiæ et amicitiæ cultu ſubtecti blan/ dis laudibus / ac fictis obſequiis mētes hominum offuſcant: fraudes innectunt: et unumquēq; rerū ſuarum ignorantia inuoluunt: Vt quæ bona ac ſa lubria/ quæ ue ſibi noxia ac peſtifera ſunt minime dignoſcere queat. Tales etenim ſe eſſe arbitrātur homines: ut merito iureq; laudentur: Ex quo in numerabilia poſtea peccata naſcuntur: et in maxi mis illi uerſantur erroribus. Quamobrem iſtorū ego impreſentiarum ſententiam minime ſequēdā duxi: ſed ea magis proſequar / ea audacter enarra / re contendam: quæ ſi minus gratiæ / minuſq; ſua / uitatis forte habitura ſint: at profecto nō ficta / nō ſimulata / ſed quæ uerum amicū / uerumq; deceāt

monitorem: ob eamq; rem neq; omnino fortaſſis
inutilia:neq; futura prorſus infructuoſa. Nam et
medicorum plerūq; amara ſunt pocula:eadem ta
men frequenter egrotis opem afferunt et ſalutem:
Quod ſane mihi quoq; arbitror eſſe faciundum:
idemq; mihi in hac cauſa officium eandemq; aſſu
mendam ēē perſonam:quo aptius et facilius ſalu
tem priſtinam:bonamq; ualitudinē languentibus
inducam. Ea propter ſi licentius aliquid dixiſſe
uidebor id non odio / non liuore aliquo fieri exi
ſtimandum erit: ſed ut magis animus tuus ſereniſ
ſime Princeps et eorum qui monitis talibus indi
gent ad meliora ac ſalubriora conſilia capeſſenda
q̄ efficaciter excitentur. Accipies igitur hanc lu
cubraciunculam meam ſatis horrida et inculta ora
tiōe conſcriptā:quam ob meum ī te inclytumq; ſe
natum ſingularē amorem / p̄cipuamq; caritatē et
obſeruantiam ſereniſſimo nomini tuo dedicare cō
ſtitui: Si quid forte conſilii: Si quid utilitatis et
adiumenti uobis:ueſtriſq; afflictis rebus non ſolū
aſſiduis orationū ſuffragiis: Verū etiā crebris uer
borū exhortatiōibus afferre potuero. Nūc igit ne
p̄cul nimis noſtra aberret oratio dicere aggrediar:
quæ tecū ī p̄ſentia mi Sereniſſime Princeps agere
īſtitui;Si tamē illud unū prius ſubiecero:me idcir

co hoc onus ſponte ſuſcepiſſe: ut nulla in parte mihi ipſi pro ingenii mei paruitate deſim: quin ea ſuggerã: ea conſulam: ea admoneam: quæ ad iſti/us ueſtri inclyti clariſſimiq; ſenatus ſalutem/ac perpetuã gloriam í his tantis calamitatibus ac periculis noſtris firma certaq; ratione ꝓtinere dignoſco.

Vm itaq; paucis ante diebus Sereniſſime Príceps religionis meæ gratia uarias urbes uarioſq; populos peragrarẽ: cõplures ſæpe/numero (ut fit) præclaros/ac íſignes uiros/cõplures illuſtres/ac excellẽtiſſimos prĩcipes alloquutus ſum. Inter loquẽdũ uero í eos ipſos crebro ſermones incidimus: qui nũc maxime per omniũ ora uerſantur et uolitant: De huius ſcilicet ípiiſſimi turci Chriſtiani nominis hoſtis ꝓſpero fœliciq; bello rũ ſucceſſu: quibus Chriſtianos inſequit uexat atq; trucidat: quibus orthodoxã fidem dies nocteſq; labefactare ac funditus euertere nitit. í qua ꝙdem re eum iam diu tantũ inualuiſſe tãtumq; excreuiſſe cõſpicimus/tantas ſibi pedeſtres ac maritimas copias/tot auxilia ac bellicos apparatus ſibi cõparaſſe: tantũ deniq; aduerſus Chriſtianos et Italiam ipſam exercitũ contraxiſſe: quantũ aduerſus Græciã olim magnus ille Xerſes: quem mare claſſibus: terrã uero pedeſtri exercitu pene operuiſſe memoriæ

Turcus.

Xerſes.

proditũ eſt. Quo circa tantæ potentiæ et expediti
onis incredibilis magnitudo unicuiq; non imerito
poteſt ẽẽ formidini . Verũ ceteris iſtiuſmodi com
pluribus inter loquendũ in eo ſermone a nobis p̃ /
termiſſis ad id unum maxime noſtra tandẽ deflu /
xit oratio: q̃ magna fuerit / q̃ erumnoſa / q̃q; do /
lenda et non ſine lacrymis cõmemorãda recens ue
ſtra Euboeæ inſulæ cladesı atq; iactura: qua profe
cto nulla maior / nulla triſtior / nulla uobis / ac
Chriſtianæ rei Publicæ infœlicior accidere pote
rat . Ex inde namq; non uobis ſolum ac mari /
timo imperio ueſtro crudele bellum et extremum di
ſcrimen ipendit: Verũ etiam Italiæ ip̃i ac uniuerſæ
fidei noſtræ triſtis euerſio et ſupremũ exitiũ p̃para
tur. Quo circa ſummopere profecto pertimeſcen /
dũ eſt: actum iam eſſe de nomine Chriſtiano: actũ
de fide catholica tot Chriſti laboribus/ tanto ſan /
guine/tot cruciatibus conſtituta. Iam.n.ad radicẽ
poſita ẽ ſecuris: i foribus iam adſunt ſæuiſſimi ho \
ſtes: iã littora naualibꝰ copiis plena ũdiq; reſonãt .
iam nobis niſi e cælo diuinũ ſuffragetur auxilium
extrema imminet clades / et miſerabile naufragiũ
ſubeundum eſt. Quis.n.iſtius imaniſſimæ belluæ
ferocẽ impetũ ſubſtinebit? Quis trucem audaciã
cohercebit? Quis inq̃ tanta elatũ uictoria ab incœ

Ebuoea.
Euboea
(Negrepont)

pto ſuo deterrere ualebit? Pre multitudine q̄ppe hominū/ac pre magnitudine uictoriæ partæ/angu ſtos ſe fines hēre arbitrabit̄:nō.n.explet̄ unq̄ aut ſatiat̄ regnādi libido:ſed q̄to maior imperii fuerit acceſſio:tāto quoq; creſcit et auget̄ dominandi cu pido.Quā ob rē facile admodū ſibi p̄ſuaſum erit: ſe ſe totius italiæ íperio poſſe q̄doq; potiri:huc p̄ fecto uotis omnibus aſpirat:ad hoc toto deſiderio mētis anhelat:ad hoc omēs cogitatōnes ſuasiomía cōſilia/omnē curā animūq; cōuertit.Quæ ſane res ueluti olim Alexādrū Macedonē/aut Cæſarē illū: quos iſte potiſſimū ſibi ex omnibus ímitādos dele git ad ſubiugandi totius orbis cupiditatē ſupra hu manū modū euexit:ita hūc quoq; pari mō uehe mēter ípellet/ad ſuū longe lateq; p̄pagādū íperiū: ac nominis ſui famā p̄clariſſimis geſtis poſteris de mādandā:quod ingenuis ac p̄ſtantibus animis ad maximas res obeundas nō mediocre adiumētū afi ferre conſueuit.Emulatione itaq; gloriæ (ut aiūt) parē ſe illis conat̄ oſtendere:et eorū exēplo gloriæ/ ac laudis ſtudio magis ac magis ardere et íflāmari uidetur.Ad quod ſane nūc eo quidē ípēſius et aui dius anhelabit:quo latiorē ſibi uiā / faciliorēq; ex hac recenti uictoria ſibi aditū cōparauit.Quas ob res (ut multis uideť) ſatis quidē iuſte hæc Euripi

Alexander. Cęſar.

Euripus.

ueſtri clades arq; calamitas omniũ maxima maxie
q; deplorãda ẽ: quã digno uobis ac recto ſũmi dei
iudicio eueniſſe opinãtur / et dictitãt: ꝓpter inſoli
tam ueſtrã ſacrarũ rerũ exactionẽ / ac uexatæ religi
onis iniuriã. Sic profecto et ꝓxime decurſis tẽpori
bus ꝑclariſſimæ illi totoq; terrarum orbe celeberri
mæ urbi Conſtãtinopoli: quæ Romani quõdã im
perii ſedes extiterat: ob iniquiorẽ tamen cãm eue
niſſe meminimus. Nã et ſi nõ ſine magno cordis
dolore ea ifœliciſſima clades recolẽda ſit: ob diuti
nã tamẽ ac iueteratã græcorũ a uera fide diſcordiã
haud iniuſto optimi dei conſilio tã lugubrem cala
mitatẽ / tãq; miſerabile excidiũ omẽs ꝓpeſſam fuiſ
ſe teſtanť. Quid Piſanorũ euerſio? qui ſuꝑioribꝰ
tẽporibus tãta potẽtia tamq; lato ĩperio gloriabã
tur: Nõne tã diu ꝓſpera eis cũcta ſucceſſere? tã diu
ĩperiũ ſuũ terra mariq; integrũ ſeruauere: quo ad
rẽ diuinã ſumma obſeruãtia coluerũt. Poſtq̃ uero
ĩ res ſacras / ac ſũmi dei miniſtros ĩpias manus inie
cere: tũ demũ multa aduerſa / multa icõmoda / mul
taſq; ac maximas calamitates ꝓpeſſi ſunt: Adeo ut
nõ ſolũ ĩperiũ iꝑm turpiter amiſerint: Verũ ẽt ſub
hoſtiũ miſera redacti ſint uirtute. Quo circa nei
mini ſane mirandum eſt: ſi itidem nunc uobis et
Eubo eæ inſulæ ueſtræ infœliciter contigit. Vox

Orõmꝰ hic gla
ſtrangit

Conſtantino
polis quare ĩ
manus Turci

Piſç quare *
Euerſç.

Triſtis euentus expeditionis Achaicę. Vnde Euboęe clades.

qppe oium gẽtiũ ẽ oiumq; populorũ: expeditionẽ ueſtrã Achaicã tã triſtẽ tãq; ifœlicẽ euẽtũ ob ſacra/rũ rerũ exactionẽ ſortitã fuiſſe. Pariq; mõ Eurip/pi ueſtri cladẽ nuper acceptã i eãdẽ omẽs referunt culpã/eãdẽq; religionis iniuriã. Quã ob rẽ magno pere ſi recte ſentimus/ſi ad noſtrarũ rerũ inſpectõ nẽ rõne ducimur/magnopere inq̃ nobis ꝓtimeſcẽ dũ ẽ: ſi in hoc ueſtro ꝓpoſito diutius ſteteritis/ ne reliquæ ciuitates et iſulæ ueſtræ eãdẽ ſortẽ ſubeãt/ eandẽq; uindictã. Neq;. n. ꝓſeuerãte ruinarũ cauſa ſalutẽ afflictis rebꝫ gigni/parari ue poſſe ſperandũ ẽ. Hæc itaq; et alia iſtiuſmodi complura ubiq; paſ/ſim frequẽter audiui: quæ enumerare/ac p̃ſenti ſermone cõplecti uelle lõgi admodũ ſupuacaneiq; eſ ſet negocii. At nũc id unũ ſat ſit commemoraſſe: multa neq; uario/neq; obſcuro ſermone cũ maxi/ma ueſtri clariſſimi ſenatus nota atq; dedecore ob inſuetã iſtã ſacrarũ rerũ cõpilationẽ ubiq; ꝓferri. Quã ob rẽ (ut uerũ fatear) ob ſingularẽ meũ erga iclitũ ueſtrũ diuinũq; ſenatũ amorẽ et obſeruãtiã nõ mediocriter indoleo uicẽ ueſtrã. Vellẽ ſiq; dẽ ea de uobis ac fœlici ſtatu ueſtro libenter audire: quæ ad ſũmã laudẽ/ſũmãq; gloriã/ac ſplẽdorẽ pertine rẽt. At magno dolore carere nõ poſſum cũ aíad uerto quorſum iam inclinet ac deuoluatur illa no

minis uestri tanta claritas / tantaq; celebritas: quæ uniuerso orbe etiam apud remotissimos populos incredibilis ferebatur: nec imerito. Sicut enim mul to antea tempore amplissimis diuitiis / maxima re rum omniū opulentia/ summa gloria / summoq; splendore hæc præclara ciuitas uestra cæteras ante iuit: ita quoq; morū honestate/ uitæ sanctimonia/ iustitia / fide / pietate / religione / reliquisq; uirtu/ tibus excellentissime prestitit. Quæ quidem opti mæ disciplinæ postq̄ obliuioni tradi cœperunt. ita quoq; illa nominis uestri tanta claritas/ tantaq; ce lebritas paulatim minui / paulatimq; deleri cœpit pariter et extingui. Verū licet ego grauiter et ini quo animo perferā tot clades / tot calamitates/ tot uestros infœlices euentus/ tot ātiquæ gloriæ uestræ atq; imperii detrimenta: quæ per totam fere profe runtur Italiam: nō tamē ab illorū opinione omni no dissentio (quod bona uenia uestra dictum sit) qui insolitā hanc sacrarum rerum exactionē / præ/ cipuam rerum male gestarum causam opinantur. Cū.n.nonnūq̄ mecum ipe cogito: ac priorū tem porū transacta mēte ꝓcurro: i eorum ꝓfecto sentē tiam haud difficile adducor. Videtur siquidem mihi (ut libera fronte loquar) quæ firma satis et explicata ratione sentio inde uobis ac e pestilenti

quodam fonte omnia icõmoda / omnia uobis ad uersa manare: Quod palne ita esse unicuiq; aper / tum satis erit atq; perspicuum: si clarissimorum fa cinorum memoriam inspectare uoluerit. Quis. n. ut rerum gestarum paulo altius initia repetamus est tam inscius? Quis tam rerum omniũ penitus ignarus? Qui nesciat q̃ mirificum / q̃ præclarum q̃ q; diuinum hæc res. p. uestra i sui primordio ini tium habuerit: q̃ magna deinde atq; excellẽtia / ac supra cõmunẽ conditarum urbium consuetudinẽ incrementa susceperit? Omnia namq; tanta ꝓspe ritate tãq; fœlici rerum omniũ successu euenere: ut omnia fere in ea statim pariter excreuisse: et ad summũ gloriæ fastigiũ ꝓuenisse uideantur. Nõ so lũ. n. summis diuitiis preciosarũ rerũ omniũ uarie tate / sumptuosissimis magnificisq; tectorũ structu ris / incredibili nauiũ numero / miroq; ac splẽdido earũ apparatu hanc ciuitatẽ uestrã breui temporũ decursu uniuerso orbe celebrem reddidistis: Verũ etiam lõge lateq; terra et mari imperium uestrum propagastis: diutiusq; q̃ ullæ unq̃ gentes pro sin/ gulari uestra ac maiorũ uestrorũ sapiẽtia integrũ fœlicissime conseruastis. Adeo ut neq; totius Italiæ arma quæ uniuersi orbis domina atq; regina de / scribitur ulla ex parte illud unq̃ labefactare potue

rint. Quæ nam igitur tantarum proſperitatū: quæ tot fœliciſſimorum ſucceſſuum extitit cauſa? niſi propterea quia nulla unq̄ ciuitas fuit: ī qua aut religio magis culta/aut iuſtitia diutius et ſanctius cuſtodita fuerit. Id autē ſine adulatione dictum existimari uelim. Videor.n.mihi pro rei merito patrum ēt dixiſſe: et ſermonē ipſum ſuperari magnitudine rei. Quis enim nō admiretur? Quis nō ſūmis laudibus efferat præcipuū illum ſingularemq̄ maiorum ueſtrorum in diuinis rebus ardorem: maximam et inuiolabilem iuſtitiæ ac religionis obſeruantiam: Sūmam erga pauperes Chriſti munificētiam: Inextimabilē illam erga templorum cultum atq̄ ſplendorem liberalitatem? Huiuſce uero rei ī hunc uſq̄ diem optima teſtis eſt nō modo probatiſſimorū grauiſſimorumq̄ uirorum recēs memoria. Verum etiā id ipſum cumulate declarant ornatiſſima templa/ ampla ac ſanctiſſimis religioſis referta monaſteria: quæ ante actis temporibus ex ſolis maiorum ueſtrorum oblationibus et elemoſinis conſtant fuiſſe conſtructa. Nam et ſi ſemper ī his quæ ad dei cultum ac religionis obſequium et obſeruantiam pertinerent liberales haberentur pariter ac deuoti. Cum tamen iſtius modi calamitatibus premerentur ac talibus afficerentur anguſtiis:

Mira priſcorū Venetorū religionis obſeruantia.

tum maxime præcipuum ſibi e cælo ſubſidium bo
nis operibus expoſcebant : tū maxime largiſſimis
elemoſinarum diſtributionibus magna fide / ma /
gnaq; deuotione deum ſibi bonorum omniū lat /
gitorem placare cōtendebant . Quā uero diſparia
et ab illis diſſona nunc tēpora ſubſequuta fuerit :
q̄q; diſſimilis ac pene contraria erga religionē cul
tumq; diuinum ſucceſſerit obſeruantia/aliorū nūc
malim id eſſe iudicium. Res enim adeo illuſtri ac
propatulo ſita eſt loco/ut facile unicuiq; poſſit ēē
perſpicua. Sed de his poſterius. Nūc redeo ad ma
iorum ueſtrorum tempora: qui ut antea diximus
talibus preſidiis cōmuniti / tum demum aduerſus
hoſtes pro ſtatu/pro imperio ſuo bella ſubibāt: tū
ad certamen exibant: tum animo intrepido pugnā
capeſſebant: neq; prius ad patriam remeabant: q̄
profligatis deletiſq; hoſtibus uictoriam certam/ ac
ſpolia reportarent. Quam ob rem non immerito
laudatur ille. F. Camillus: qui Populum Romanū
auctore Liuio ad hoc ipſum plurimum hortabat.
Intuemini enim inquit Quirites horum deinceps
annorum ſecundas res uel aduerſas : et omnia pro
ſpere diuina nobis ſequentibus numina adueniſſe
inuenietis: Aduerſa uero et horrida ſpernentibus
ſubſequuta fuiſſe . Quanto nunc igitur meliore

F. Camillus Liuius.

loco ſtaret: Veſtra quoq; res publica Sereniſſime Princeps: ſi maiorum ueſtrorum erga religionem optimas diſciplinas/ optimaq; inſtituta uobiſ imi/ tanda proponeretis? Quanto ſapientius ac præſtã tius regeretur: ſi eorum ſumma prudentia / et rerũ a ſe bene geſtarũ exemplo doctiores fieri niteremi ni? Profecto non uos tot bella/ non tot incõmoda non tot periculaı non tot infeſtarent aduerſa: Sed ut olim fuſis ac circũquaq; debellatis hoſtibus ue / ſtriſ uictoriã ac glorioſa reportaretiſ trophea. At ſi minus hoc tempore proſpere minuſq; fœlicius q̃ expetitis et optatis uobis res ueſtræ ſuccedunt: mirum ſane id nulli uideri debet: cum maiorũ ue ſtrorum optimæ ſanctõnes parum quidem prudẽ ter paulatim obliuioni mandari cœperint: cũ reli gio ipſa / ac ſacerdotum reuerentia lõge minus ſo lito: minuſq; q̃ uti par erat excolatur in uobis. Sed ignoſcite oro ſi quid durius uobis uideor protuliſ ſe: ita enim multi imo pene omnes: qui ratõnis du ctum ſequi uoluerint: ſentiunt. Ad ueſtram. n. uti litatem omnia iſta proſequor: ea propter ad ueniã mihi faciliores eſſe debetis. Sed iam reuertatur un de excidit ſermo. Ea itaq; parũ docte a uobis ſen / ſim obliuioni tradi antea diximus: et recte quidẽ. Ea nãq; ſola fuerunt: quæ uos ſuperiori tẽpore ac

rem pu.ueſtrã ad tantã ſublimitatẽ/ ad tantã glo/
riam/tantũq; ſplendorẽ fœliciter euexerunt. Quã
ob rẽ haud iniuria deſiere nunc fœlices ueſtri ſuc/
ceſſus:deſiere antiqua trophea:deſiere priſtini uic
toriarũ triumphi:deſinere cœpit et tãtæ ueſtræ glo
riæ claritas:deſinere deniq; cœpit et illa pariter no
minis ueſtri tanta auctoritas/ tãtaq; maieſtas:quæ
toto orbe haud obſcure celeberrima uagabatur.
quæ cunctis populis/et gentibus uniuerſis/ regibus
atq; principibus nõ ĩmerito admirationi eſſe pote
rat atq; formidini. Nũquid nõ iſta ꝑpenditis Cla/
riſſimi Veneti?Nũ quid nõ iſta cogitatis?Nũ quid
non iſta magnifacitis?Id unũ oro parũper aduerti
te:id unũ mẽtis acie parũper inſpicite:id unũ inq̃
teſtãte cõſcientia ueſtra parũper attẽdite. Quot ui
ctorias/quot trophea/quot ex hoſtibus ſpolia re/
tuliſtis/quot in hoc tã diutino bello fœlices euẽtus
experti eſtis/ex quo tã inſolitũ/tãq; uobis peſtiferũ
conſiliũ excogitaſtis: Vt nequaq̃ uerendũ eſſe ar
bitraremini ĩ res ſacras/ac deo dicata bona ueſtras
extẽdere manus. Quæ quidẽ uobis (mihi credite)
in hıs tãtis periculis/ac neceſſitatibus ueſtris/nullũ
ſubſidiũ/nullũq; prorſus allatura ſunt adiumẽtũ.
Et ſi aliter multis forte uideatur:q̃n ĩmo ueluti pe

ſtis quædã ſæuiſſima: quæ mortifera cõtagione ſua uicina ac proxima quæq; inficere/ et maculare cõ/ ſueuit: ita hæc quoq; ueſtros apparatus et copias (quod pius deus auertat) ad interitũ/ pernitiemq; deducent. Non tale ꝓfecto conſiliũ iniſſet Cæſar ille: licet eſſet a uera religione ſemotus: qui ut in eius uita pulcherrime ſcribit: cũ in aruerniã forte contẽdiſſet: Aruerni uero tãq; raptũ a ſummo imperatore ſpolium ſuſpenſum in templo gladiũ Cæſaris cõmoſtrarent: eundẽ tunc locũ ingreſſus gla/ dium ipſum conſpicatus ſubridẽs obmutuit. Cũq; amici eum detrahi inde iuſſiſſent/ id nequaq; fieri Cæſar permiſit. Et optime ac religioſe quidẽ. Eũ nãq; ſicut et cætera quæq; tẽplorũ ornatui/ ac cul/ tui dedicataliã rẽ ſacrã exiſtimabat. Quã ob rẽ nec quaq; fas eſſe cenſebat talia amplius manibus mortaliũ eſſe cõtingẽda: et in alios uſus humanos eſſe quandoq; trãſferẽda. Nõ ſic quoq; maiores ueſtri profecto feciſſent/ nihil tale unq; excogitaſſent: Non tale conſilium iniſſent priſci illi ſumma prudentia/ ſumma q; ſapientia prædĩti: qui nullo ĩminente periculo/ nullis aduerſis/ nulla demum neceſſitate adacti: tale ſibi unquam ſubſidium aſci/ ſcere uoluerunt: et prudentiſſime quidem:

Cæſaris religiomagna

Precipua rei Pu. gubernacula Religio atq; iuſtitia,

Intelligebant enim cuiuſq; rei pub. optima gubernacula: quibus conſeruatur/ augetur/ et propagat imperiū / duo præcipua eſſe/ religionē ſcilicet atq; iuſtitiam: quibus quidem ſtantibus et imperiū ſtare neceſſe eſt: et pariter cū labētibus labi. Huiuſce/ modi itaq; artibus/ et inſtitutis magis q̄ armis imperium hoc/ quod terra mariq; latiſſimū eſt: facile parauerunt. Vbi uero hæ artes et optimæ diſcipli/ næ labi ac declinare cœperunt: illico imperiū quo/ q; ipſum magis ac magis minui/ ac retro fluere cœpit. Quæ quidem omnia ad religionem ſacrarūq; rerum diligentiorem cultū et obſeruantiam (ſi recte inſpicere uolueritis) uos non mediocriter admonere ac impellere debent. Neq; uero ſolum exempla hæc ueſtratia rerum male geſtarum optimo documento uobis eſſe poſſunt: Verum etiam maxi/ ma illa antiquorum cura/ ſummaq; diligentia/ et obſeruantia: quæ diuinis rebus earumq; cultoribꝰ cumulatiſſime ſemper eſt habita. Apud ægyptios namq; auctore Diodoro cū uectigalia omnia tres in partes æquiſſime diuiderentur: primā ſibi partē ſacerdotes uendicabant: tantaq; apud eos auctoritate erant: ut eorū conſilio et auſpicio cuncta gererentur: ímuneſq; et ab omni prorſus onere liberi ſecundum poſt reges dignitatis locum obtinerēt.

Diodorus.

Aegiptiorū religio in ſacerdotes.

Indi uero cum uniuersum populū in septem tribꝰ diuiderent : primā sacerdotū tribū constituebant : quā qdē ab omni opere et onere liberā/ sūmo cultu/ summoqꝫ honore dignabantur . Sed æthiopes sententia mea deorū cultu / et obseruantia omnes antecelluisse omnesqꝫ facile superasse uidentur . Apud eos.n.sacerdotes / tēplorumqꝫ cultores tanto in honore fuerunt:ut ex ipsis solū regum sumeretur electio . Quodqꝫ icredibile dictu uidetur tāta fuerunt auctoritate / tantaqꝫ illis fides adhibebatur : ut cum sibi uideretur regibus nunciarent : ut mortē appeterent / ita .n. dicebant deorum suorū iubere responsa : Quam ob causam omnes reges usqꝫ ad Ptholomei secundi tēpora / ipsis sacerdotibus non ui neqꝫ armis coacti : sed ex ueteri quadā consuetudine ipsa uicti superstitione/ sponte paruisse / et mortē oppetiisse traduntur. Quā ob rem hunc suæ tantæ pietatis in deos gloriantur fructū/ mercedemqꝫ tulisse:ꝙ nihil illis hostilis īcursus:nihil unq̄ inimicorū illis crudelitas obfuit. ꝙ nunq̄ sub externarū gentiū sunt potestate redacti. Nam Cambises Persarum rex potentissimus: cum infestissimo bello eos semel aggressus fuisset :maxima suorū strage accepta totum pene exercitū turpiter amisit, Hercules ac Dionisius toto orbe peragrato

Indorum religio in sacerdotes.

Ethiopū religio in sacerdotes omnium maxia.

Ptholomeus secūdus

Cambises.

Hercules.
Dionisyus.

BIBLIOTHEQUE SAINTE GENEVIEVE

Ethiopes ꝑ eorum ſummā religionem ītactos re liquiſſe feruntur. In ſacris quoq; codicib⁹ noſtris idem ferme traditur. In libro namq; Geneſeos le gimus: ſuperioribus ſæculis tam uaſtam tamq; iau ditā famē uniuerſum orbē inuaſiſſe: Vt nuſq̄ pe ne frumenta ſeu cibaria alia inuenirent: quibus in digentium poſſet inopiæ ſubueniri. Ea itaq; fa mis rabies ægypti maxime regionem uehementer oppreſſerat: et in ea crudelius ac dirius craſſabatur: Adeo ut eiuſdem regionis incolæ prædia ſua poſ ſeſſiones tecta omnemq; ſuppellectilē pro emen dis alimentis diſtrahere cogerentur. Quæ cum ob famis diuturnitatē atq; ſæuitiā: eos quoq; defeciſ ſent: poſtremo ne ob ciborum inopiam miſero cru ciatu et inaudito mortis genere uita excedere cō pellerentur: ſe ipſos quoq; poteſtati regiæ addixe re. Quam ob rem Ioſeph ille ſanctiſſimus regis ꝓ fectus cum iam immenſam annonæ ad hoc ipſum copiam ante præparaſſet omnē terrā ægypti ſacer dotali dūtaxat excepta cūctoſq; populos ſub pote ſtate redegit Pharaonis. Ex quo quidē tempore uſ q; ad Moiſem ſacro id atteſtante elloquio quinta pars omniū fructuū in tota ægypti regione regib⁹ ſoluebatur. Quæ autē ad ſacerdotes tēplorūq; cul tores ꝑtinebāt: ea ꝑrſus ab hac lege īmunia ꝑman

Geneſis liber. Ingens fames.

Ioſeph patri archa.

ſerũt. Non ſolũ. n. ingẽtia illis p̃dia cõtulerat Pharao: Verum ẽt ex publicis horreis toto famis tẽpore ſtatuta illis cibaria p̃buit. Qua pp nequaq̃ ſicuti cæteri omnes poſſeſſiones ſuas ac utenſilia reliqua uendere cõpulſi ſunt. Quid Romanos cõmorẽ? Non ne apud illos ampliſſima ſacerdotia ſacrorũ miniſtris conſtituta erant? Non ne ſummũ illis ſtudiũ ſummaq̃ ſemp uigilantia fuit non ſeruandæ ſolũ uerum ẽt ãplificandæ religionis? Omnia nãq̃ ut placet Valerio. Max. poſt religionẽ ponenda illa ciuitas duxit: adeo ut ipſis ſacris ſummi quoq̃ magiſtratus ſeruire non dubitarent. Ita demũ ſe humanarũ rerum imperiũ ac principatũ aſſequuturos exiſtimabant: ſi diuinæ potentiæ religioſe fuiſſent famulati. Verum q̃d nunc iſta ulteriꝰ p̃ſequar: cum oĩa non ſolũ ſacrarũ litterarũ uerum ẽt barbarorũ uolumina iſtiuſmodi monimentis et exẽplis plena ſint atq̃ ex omni parte referta? Itaq̃ uos ea legite: ea p̃currite diligenter: neq̃ ſicuti aiunt q̃dã ſacerdotes deiq̃ miniſtros ueterũ exẽplo inopes et mẽdicos ẽẽ debere cẽſebitis. Sed cõtra facilius iuẽietis nullũ ũq̃ tẽpꝰ: nullãq̃ ætatẽ extitiſſe: i q̃ ſacerdotes tã illiberaliter et idigne habiti fuerint. At q̃ ſi priſci tã diligẽtes tãq̃ religioſi i errore fuerũt: quales i ſummi ueriq̃ dei cultu futuros fuiſ

Romani in ſacerdotes quales.

Valerius Maximus.

se arbitrandū est ? Quales et nos quoq; esse debe/
mus: qui non falsa idola /non demonia colimus/ut
illi: sed maximū illum cæli terræq; ac cunctorū opi
ficem ? Quā ob rem uellē ꝓfecto serenissime prin
ceps pro meo in te ac uestrā rem Pu. studio /ut et
animus tuus / et eorum qui in ea opinione uersan
tur / aliquando ad salubriora cōsilia capienda er
ga templa tēplorumq; cultores /et illis dicata bona
resipiscerent : et si non maiorū exemplo : At saltē
recentibus malis uestris \ et rebus infœliciter gestis
ad id plurimū excitari debetis . Vereor .n. ego nō
parum ac pertimesco : ne si diutius uobis ea mens
idemq; propositū insederit: pati ēt acerbiora coga/
mini cum melioris sententiæ uiri nonnulli ea uo /
bis ꝓmittant. Sic .n. et cōpluribus aliis infœliciter
accidisse memoriæ proditū est . Refert siquidē di
uus Augustinus in eo quē de ciuitate dei edidit li /
bro . Cum Rome pestilentia quædam grauissima
mulierū simul ac pecoris exorta fuisset : adeo ut p̄
morientiū multitudine iam defecturum genus ani
maliū crederetur. Hiems īsuper illa tam incredibi
lis frigoris īmānitate sæuiret: ut horrēdæ altitudinis
niues p̄ dies quadragīta p̄ter solitū in foro duraue
rint: et Tiberis plurima glacie cōstringeret: tum fe
runt fuisse responsum: q̄ ea esset pestilentiæ causa

. S . Augu
stinus .

Pestilentia
ex retentiōe
bonorū ec
diasticorū .

ga plurimas ædes sacras multi priuati occupatas te nerent. Quibus postmodū restitutis: tum demū tot clades/tot ꝑdigia cessauere. Quintus ēt Fului us flaccus auctore Valerio memorabile ob contēp tam religionē exemplū posteris dereliquit. Hic.n. q̄uis censor:nequaq̄ tamē tulit īpune: ꝙ ī eo iꝑo magistratu tegulas marmoreas ex Iunonis Locriæ tēplo in eam quā Romæ extruxerat ædē fortunæ i pie transtulisset. Nam post hoc factū haud īmeri to aduersa est mentis ualitudine captus:neq; dein/ ceps ferunt rationis usum habuisse: sed ꝑ summā animi egritudinē eum paulatim cōtabuisse ac mi/ serime expirasse memoriæ traditū est:cum ex duo bus filiis in illirico militantibꝰ alterū audisset e ui/ ta migrasse:alterum uero crudeli morbo affectum grauissime torqueri. Quo quidem casu Senatus Populusq; Romanus non mediocriter commotus publico decreto censuit:easdem tegulas fore locris deferendas: ut eo pacto et impium censoris opus emendaretur: et præclarum posteris exemplū præ beretur: immortali deo semel dicata haud unq̄ esse absq; nefario scelere submouenda: aut in ali/ os etiam honestos et optimos usus transferenda: Si qui uero religione posthabita id impie presum/ psissent non sine graui stomacho Senatus se id pa

.Q. Fului us flaccus obcecatus ꝑ direptio né sacrorū

traturos cognoſcerent: meritaſq; pœnas ſe quando que daturos. Cõtra uero de Ageſilao clariſſimo i / peratore ab Xenophõte philoſopho egregie lucu lenterq; deſcribitur: q ipſe ſemper templa quæ ẽt erant inter hoſtes ſummo ſtudio ſũmaq; diligẽtia uenerabatur: exiſtimans imortalẽ deũ nõ inter ami cos ſolũ ſed ẽt inter hoſtes pia religione colendũ. Pariq; modo dei ſupplices atq; cultores ẽt inimi / cos nullo penitus pacto uexari patiebaꝫ. Abſurdũ quippe ac imaniſſimũ ſcelus eſſe dicebat: ut quicq; ex tẽplis delubriſq; diuinis unq; demeretur: aut eo rum ſacerdotes damno ſeu aliquo afficerentur in cõmodo. Qua pp capitali admodũ odio tales im pios taleſq; ſacrilegos ſemp infectabaꝫ. Hoc nã q; pacto et hoſtes debellare et exercitũ ſuũ ſtrenue deducere poſſe ſperabat. Qd qdem ita ẽẽ ex eo facile ſatis coniici poteſt: qd de Mitridate in uita Luculli a Leonardo Iuſtiniano nobili cõpatritio ueſtro e græco in latinũ traducta ꝑclare deſcribiꝫ. Dũ.n.hic pedeſtribꝫ naualibuſq; copiis urbẽ Cizi cenorũ Populo Ro.confederatã ingenti manu eſ ſet aggreſſus: oborta illico tẽpeſtate deficientibus q; cibariis a Lucullo turpiter ꝓfligatus eſt: maxia exercitus ſui parte in ea pugna trucidata atq; con ſumpta. Mitridates uero dum ſaluti ſuæ ſola fuga

Ageſilai reli gio magna in templis.

Mitridates a Lucullo ob templum Di anæ expolia tũ ꝓfligatus Cizicenis.

cõsulere nititur: tam ualida iterũ tẽpestate obrũ/
tus est: ut relicta naui quæ ob ꝓcellæ magnitudinẽ
iam iam naufragiũ subitura uidebaꝫ se se necessi/
tate coactus pirratis cõmitteret. Eam uero tantã
cladẽ tantamq; calamitatẽ ferunt non imerito illi
intulisse Dianã: quã ueluti deã et aliqd i se numi
nis habere arbitrabanꝫ: quia uidelicet ipiis manib⁹
maxima cũ religionis iniuria atq; dedecore eius tẽ
plũ expoliare: eiusq; simulacrũ inde detrahere p̃/
sumpsisset. Non minus sane horrendũ in Roma/
norũ exercitu ob similẽ causam aliud cõtigisse me
moraꝫ. Nam cũ Carthago illa Romanis inimicis/
sima ui tandẽ ab eis esset oppressa: Romanus mi/
les quidã contẽpta religione in ea ipsa urbis direp
tione sacrilegiũ perpetrare non timuit. Appolli/
nis .n. statuã qui ueluti deus ab omnibus colebaꝫ/
aurea ueste nudauit. Sed nefarii sceleris debita sup
plicia diutius non effugit. Nam sapienti iustoq;
cõsilio egit æquissimus deus: ut sacrilegæ manus
inter fragmenta uestis inuenirentur absciss̃æ: quo
doctiores in posterum cæteri redderentur: q̃ maxi
me a reb⁹ sacris atq; diuinis abstinẽdũ esset. Ex sa
cris quoq; libris istiusmodi exẽpla q̃plurima affer/
re possumus: p̃cipue uero ut i Machabeorũ libris
continẽt pulcrũ nobis ac p̃clarum p̃stat exẽplum

Carthago.

Militis cuiusdam. Romanus ob sacrilegium inuẽte absciss̃æ.

Anthiocus rex ob contemptam religionem a deo ꝓcussus

Anthiochus rex ille ſceleſtus : qui tanta ſuperbia / tantaq; arrogantia ſe ſupra humanū modum extulerat: ut ſibi ēt uideretur fluctibꝫ maris poſſe impi tare: et ipſa cæli aſtra cōtingere. Hic itaq; cōtēmpta ueri et æterni dei ſacra religione / maximū illud ac celeberrimū iudeorum tēplum ſacrilegis nefandiſq; manibus expoliare non timuit . At qui diuinam ultionē: quā ſe facile effugere poſſe ſperabat diutius non euaſit . Subito namq; tam dura tāq; horribili ꝓcuſſus eſt plaga: ut de ipiiſſimi corpore uermes ſcaturirent: et horrendo admodū cruciatu uiuentes eius carnes effluerent . Hac igit tam manifeſta tamq; diuina ultione cōmonitus ad ſui tandē cognitionē deductus ē . Poſtremo uero cum ſuum ipſemet fetorē ac cruciatū ferre non poſſet: iuſtū eſt inquit ſubditū eſſe deo : et mortalē non paria deo ſentire. Templū inſuper cuius paulo ante ornamēta ac ꝑcioſiſſima uaſa impie abſtulerat ſe multis optimiſq; muneribꝫ ornaturū ēē ꝓmiſit: ipſoſq; ſūptus ad ſacrificia ꝓtinētes de redditibꝫ ſuis ſe cumulate ipenſurū: et ſe inſuꝑ iudeū facturū eſſe ſpopondit. At cū ob imania ſcelera maximaq; ſacrilegia ſua miſericordiā cōſeq; idignus exiſteret ſceleſtē uitā digna morte finiuit. Aſt heliodoro regis legato ut i eodē libro legit ſimili cā eadē prope

Anthiochi mors. Heliodorus .

contigere . Is namq; a rege ad diripiendam tẽpli pecuniam miſſus: dum iniunctum ſibi negotium ſtrenue perficere nititur: quicũq; eius ſacrilego imperio parere auſi fuerunt: extemplo diuina quadã uirtute ruentes in diſſolutionẽ formidinemq; conuerſi ſunt. Heliodorus aũt e cælo quodam ſibi numine apparente ſubito in terram deiectus uariis ẽ confectus uulneribus: Quam ob rem omni ſalutis ſpe deſtitutus ex eo ipſo loco quẽ paulo ante ſumma ſuperbia ſummaq; iactantia ĩgreſſus fuerat maxima ſatellitũ ſtipante caterua a paucis poſtmodũ ſemianimis extractus eſt : Sed paulo poſt reddita ſibi ſacerdotum orationibus priſtina inſperataq; ſalute: cum multa uouiſſet ĩfecto negocio ad regem cum exercitu remeauit: Vbi cum ea quæ ſibi apparuiſſent e cælo/et quæ ĩ ſe ipſo expertus fuiſſet opa magni dei ubiq; priuatim ac publice teſtaretur/ a rege interogatus eſt: quis nam hac de cauſa Hieroſolimã iterũ mitti ſibi aptus uideretur . Si quẽ inquit habes hoſtem aut regni tui inſidiatorem illuc eum tranſmittito . Eum enim ſi tamen uiuus euaſerit flagellatum recipies: q; in eo ipſo loco uere ſit quædã uirtus cæleſtis atq; diuina. Nam maximus ille cæli terræq; creator: q ſũmo conſilio ſum/maq; ſapientia omia regit moderat atq; gubernat

Heliodorus a deo pcuſſus .

Heliodori ultera ꝓfessio

eiusdem loci custos / acerrimusq; defensor existit. Quicūq; igitur spreta religione uim aliquam eidē intulerint / impias ue in eum manus iniecerint: ne quaq̄ sibi putent impune futurum. Tales et.n. eo usq; insequitur: uariisq; calamitatibus et cruciati/ bus afficit: quoad perpetrati facinoris luant meri / tas pœnas atq; supplicia: huius uero rei ego ip̄e op timus testis existo: qui hac de re paulo ante in me metipso periculū feci. Vereor profecto Sereniss / me prīceps: ne quod Heliodoro accidisse diximus: id quoq; qui sacrarū rerum tributa exigunt aliquā do īfœliciter eueniat: tū quidē quia id agūt: a quo si recte saperent procul dubio abstinerēt: tū uero maxime quia id ipsum a plerisq; sūma īmodestia: nullaq; religionis aut inopiæ habita ratione agiť, quod tamen ab illius uestri inclyti sapientissimiq; senatus uoluntate lōge arbitror abesse. Vt scilicet in huiuscemodi exactionibus sacerdotes / deiq; mi nistri: qui perpetuo studio cultui diuino ꝑ omniū salute uacant / aliquā prorsus iniuriam patiantur. Verū id priuatorū cōsiliis fieri magis ascripserim: q̄ hoc quidē pacto hocq; inhonesto ministerio il / lustrissimo Senatui uestro gratificari cupiūt. Qua ꝓp se in exigendo austeros rigidos et inhumanos p̄stare conantur, Nisi.n.ad diē prefixū pecuniæ p̄

Experto credendū tibi.

Qualiter habeātur sacerdotes horū temporū

ſto ſint: adſunt ſæui exactorū miniſtri: ī miſeros ſacerdotes īpetū faciūt: cōuiciis lacerant/ obprobriis onerāt: cōtumeliis uariisq; calūniis fauciant: Eorū ſubſtātiā ac ſuppelectilē aſportāt/ diripiūt: auctōnibus uendūt: plus fere ī p̄dā q̄ in ſolutōnis ſortē cedit. Heu omībus retro ſeculis inaudita īpietas. O ſūma crudelitas omni ſupplicio uīdicāda. Hæc ne xp̄iano nōi conuenire cenſenda ſunt? Exiſtimare debemus deū tāta facinora cōtēnere poſſe? Cætera q̄dē peccata et ſi grauia: ueniā tamē aliquādo placato deo cōtritione merent̄: Sed ubi rebus ſacris uiolētas manus inieceris: tū deniq; deum iratū expaueas. Adeſt. n. ſubito uīdex īpietatis: ac debitas pœnas illico diſtricto et horrēdo iudicio repoſcit. Nūc uero ad huis rei maiorē ⁊ certioremq; ſcientiam ſatis cōmode referri poſſet infœliciſſima. Cn. Pompei cladēs atq; iactura: cui primo tantum fauit atq; arriſit ſecunda fortuna: ut iuxta Ciceronis ſentētiam nemo unquā tam imprudens arbitrandus ſit aut fuerit: qui a deo īmortali tot ac tantas res taci tus auderet optare: quot et quantas ad. Cn. Pompeium pleniſſime deus ipſe cōtulerit. Verum tamē quia ſecundum Liuium patauinum ac Ioſephum totius hebraicæ hiſtoriæ ſcriptorem luculentiſſimum templi Hieroſolimitani facultates ac dona

Ingens īm pietas.

Cn. Pompeius.

Cicero.

Liuius.
Ioſephus.

Pōpeii exi / tus ob tem plū Hiero ſolimis ex poliatum .

profana impietate diripere conatus eſt: miſerandū ſibi poſtea exitum comparauit. Quā enim triſti ac infœlici pugna in Theſalia aliiſq; locis cum Iulio Cæſare decertauerit: nec non q̄ miſerabiliter a pu ero Ptolomeo in quo maximam ac præcipuā ſpē collocauerat occiſus atq; truncatus fuerit ſatis ex / ploratū habemus. Paria ac ut ſic dixerim ſororia iſtis etiam. M. Craſſo contra Parthos Romanis in feſtos bellum gerenti euenere . Is enim ad bellum proficiſcens cū illud idem iudeorum templum dir ripuiſſet: atq; ſicuti Ioſepho placet inter cætera au ream trabem templi centum et quinquaginta mi / narum auri confregiſſet: et ī militum ſumptus im pie conuertiſſet: adeo īfœlici poſtmodum et infau ſtiſſimo bello contra ipſos Parthos decertauit : ut īter maximas ac grauiſſimas Romanorū clades ac iacturas non immerito connumeretur . Primo. n. filius optimæ indolis ante cari parentis oculos Par thicis telis extinctus eſt . Plurimæ deinde pulcher rimæ legiones totius Romanæ militiæ decus miſe / rabili ſunt ſtrage confectæ . Multa preterea eorū ſigna hoſtilibus manibus intercepta : reliquus ue / ro exercitus qui tantæ cædis ſuperſtes extitit quo quemcunq; rapuit fuga in Armeniā Ciliciam Siri amq; diſtractus eſt. Poſtremo Craſſus ipſe ſatis q

M. Craſſus
ob tēpli Hie
roſolimitāi
direptiōem
ꝑpria ma
nu ↄfoſſus.

dem iuſto optimi dei iudicio ab hoſtibus captus crudeles ſibi magis delegit manus inicere: q̃ uiuus barbarorū manibus turpiter abduci : Nam uirgā quandam qua equum urgebat in oculū ſuum ip̃e met altius ipreſſit: Sicq; confoſſus duro mortis genere impiam animam efflauit. Cum uero perditū eius caput una cum dextera manu a barbaris eſſet abſciſum/ et ad regem Ariſtonicum deportatum : ſummo hoſtibus ludibrio fuit: et uti uiro de rebus ſacris peſſime merito aurū liquidū in os eius iuſtiſſime infuſum eſt: Vt cuius animus nefaria ſacri auri exarſerat cupiditate: etiam eius mortuum et exāgue corpus auro ipſo adureretur . Talia ſunt igit̃ munera/ talia premia / taliſq; mercedis retributio eorum qui res ſacras diuino cultui dedicatas diripere ſibiq; uendicare: aut in alios eas uſus diſtrahere preſumūt. Verum ſicut iſtis ob contemptam religioue̅ graues ultiones legimus iflictas : ita quoq; piis cultoribus ingentia p̃mia fœlicesq; rerum ſucceſſus æquiſſimo dei iudicio fuiſſe conceſſos . De Alexandro quippe Macedone inuictiſſimo rege memoriæ proditū eſt: eum erga res ſacraſ cerimoniaſq; diuinas liberaliſſimū ſemper ac munificentiſſimum extitiſſe. Cū enim adhuc admodū iuuenis eſſet ætate inter ſacrificandū utraq; manu thu-

Craſſi mortui in os ob maiorem uindictam aurū liquidū fuſū

Alexander i res ſacras liberaliſſimus

ra ac precioſa odoramenta pro ipſis ſacrificiis diui

Leonidæ in Alexandrũ redargutio.

nis exciperet: tum Leonidas inquit. O Alexander cum terris ferentibus aromata imperitabis: hoc pacto tam large tamq; effuſe euaporare poteris. At impreſentiarũ conſulte rebus utere partius. Tum

Alexandri pulchra reſponſio. Nota

Alexander. O Leonida id a te potiſſimũ expeto: Vt ſi ſecunda peroptas: cum ſacris numinibus parcus eſſe deſiſtas. De eo quoq; in Ioſepho legitur: ſicut et in aliis quoq; ueteribus hiſtoriarum monimentis paſſim traditur / multa ac inſignia ſacratiſ

Aureauerba

ſimo illi iudeorum templo eum munera cõtuliſſe: et maximo deo noſtro / propriis manibus immolaſſe. Tanto inſuper honore / tantaq; reuerentia Iaddum ſummum illius templi ſacerdotem proſequutus eſt: Vt etiam humi ſtratus eum adorarit. Iuſſit deniq; ut iidem ſacerdotes / templiq; miniſtri: quicquid uellent libere poſcerẽt. Inter cætera ita q; ingentia dona: hoc quoq; illis contulit: ut genti illi perpetuo patriis liceret legibus uti: nec non ut per ſeptem annos / uniuerſa iudeorũ gens ab omni prorſus tributorum onere libera eſſet / et immunis. Poſtremo uero ſtatuit: ut quiſquis ex hæbreorum gente ſecũ militare decreuiſſet: ſumma humanitate / ſummoq; ab omnibus honore coleretur.

Alexãdri in ſacerdotẽ iadum ingens humilitas.

His itaq; omnibus hoc modo pactis: quaſi diuina

uirtute cõmunitus / magno tunc animo aduerſus Indos ſtrenue mouit exercitũ / ſummaq; et incredibili celeritate Porrũ illum potentiſſimũ / ac pene ĩ ſuperabilem indorũ regem inſigni uictoria ſuperauit. Non poſſum profecto hoc loco inſignẽ illum Themiſtoclẽ non ſummis attollere laudibus : quẽ inter cæteras eius illuſtres / maximaſq; uirtutes / q̃ bus egregie præſtitit hac precipue religionis / diuinarumq; rerum obſeruantia cæteros ætatis ſuæ uiros antecelluiſſe conſtat . De eo quippe memoriæ proditum eſt: q̃ cum a publicis rebus gerendis uacuus eſſet ſi quid ſibi ocii daretur : illud plerunq; ad ſplendidos ſacrarũ ædium apparatus / et deorũ tẽplis affixa donaria / curioſe et accurate uiſenda cõferre ſolebat . Quare omni diligentia / omniq; cura inſpectabat: ne quid unq̃ quis demoliretur : ne q̃d uſq̃ deeſſet: q̃d ad deorũ religionẽ / et cultũ optime nouerat p̃tinere . Quã ob rem ſi ii de q̃ / bus nunc diximus tam deuoti / tamq; religioſi ſup̃ ſtitioſe diis falſis obſequendo fuerunt : q̃to magis nos Chriſtiani id agere debemus : qui ueri et æterni dei cognitionem tenemus ? Qua inq̃ cura / qua diligentia / quo ſtudio / quo conatu / qua pietate / et obſeruantia excolenda nobis eſt uera et indubitata religio ? Qua uerus ille cæli terræque

Alexander pp ſacerdotes bene habitos / Porrũ Indorum regem uicit . Themiſtocles omnium ætatis ſuæ religioſiſſimus

creatori et rector colituſ et adoratur: Qui non ſo
lum nobis cuncta hæc terrena / ac temporalia bo /
na / fœliceſq; rerum euentus ſine cuiuſq̃ adminicu
lo iugiter preſtat : Verum etiã animis ipſis / cum e
corporum cuſtodia exceſſerint beatam immortali
tatem / ac æternam tribuit fœlicitatẽ ſi tamen uitã
hanc recte laudabiliterq; duxerimus: quæ quidem
dii illi gentilium non ſolum cultoribus ſuis preſta
re non poterant : Verum etiã in nullo prorſus abſ
que dei nutu illis ꝓdeſſe aut obeſſe ualebant . Si
qua uero cõmoda / aut etiam detrimenta cos ali /
quando hominibus legimus intuliſſe/id ſolius dei/
et eo quidem equiori quo ſecretiore eueníſſe per/
miſſione firmiter ſentiendũ eſt . Neq; enim quic
q̃ in hoc mundo fieri aliquando poteſt abſq; eius
imperio:qui ſolus eſt omnium rerum fons/origo /
primumq; principiũ:qui ſolus hunc mundum re/
git / moderatur / et mouet . Quo circa longe qui
dem maiori ſtudio propenſioriq; diligentia nobis
enitendum eſt : ſi deum ipſum bonorũ omnium
largitorem optamus habere propicium: ut religio
nis / ac diuini cultus integritas accuratius obſerue
tur : ne quid impium erga templa / ac deo dicata
bona / ne quid a nobis erga ſacerdotes / deiq; mi /
niſtros peragatur indignum . In quod quidẽ im /

Qualis eſſe debet qui deũ uult habere propicium.

pietatis genus ſi quando prolabimur certo noueri
mus eadem nobis infligenda ēē ſupplicia: quæ fal
ſos illos deos: immo uerū deum per ipſos contēpto
ribus ſuis intuliſſe antea diximus: et eo quidē atro
cius et grauius: quo maior eſt / ac ſceleſtior offen /
ſa ueri ſummiq; dei q̄ demonū falſorumq; deorū.
Quam ob rem animaduertite nunc quæſo Clariſ
ſimi Veneti. Animaduertite inq̄ æquo / claroq;
rationis intuitu: q̄ proſpere ac ſecunde / deum ac
ipſa dicata bona uenerantibus omnia ſucceſſere:
Quam etiam infœliciter / contēnentibus / uel im /
pie profanantibus: neq; mirū uobis profecto ui /
debitur: ſi parum proſpere uobis res ueſtræ ſucce /
dunt: ſi qua incōmoda / ac pericula: ſi quam cladē /
ac calamitatē: ſi quam iacturā et preſſuram ſuſti /
netis. Non.n.eiuſmodi ſunt hæ ueſtræ diuinarū
rerum exactiones: quæ uobis dei omnipotentis au
xilium implorent. Non quæ imminentē uindictā
et ultionē auertant. Non tales proculdubio ſunt
quæ uobis uictoriam ac fœlicem euētum belli pro /
mittere queant. Longē profecto uos ueſtra fallit
opinio: Si ſic opinamini: ſi ſic uobis perſuadetis
ueſtro (mihi credite) uos inq̄ ueſtro mucrone cō
ficitis. Neq; enim hæ uobis ut antea diximus / ali
quod afferunt adiumentum ſed magis perinde / ac

letale uenenum plurima detrimenta / maximaſq; iacturas. Non hæ deniq; diuinã iram demulcent: ſed ꝓuocant magis / et aſſiduis clamoribus expo / ſcunt. Legimus ſane aliquãdo apud Trogũ Põpe ium: uirũ eloquẽtiſſimũ / ſummaq; auctoritate cõ / ſpicuũ: Regẽ quẽdam gallorũ noie Brenũ / cũ Ma cedones bello deuiciſſet / quaſi terrena iã ſibi ſpolia ſordeſcerẽt / animũ ad deorũ tẽpla ſpoliãda cõuer tiſſe / ſcurriliter quidẽ iocatũ Locupletes deos ho / minibus largiri opportere. Cum igitur delphos ad Apollinis tẽplũ dirripiẽdũ ꝓperaſſet: ubi maxima uis erat auri / atq; argenti: ſubito exorto terremotu montis non modica pars abrupta ẽ: quæ uniuerſũ fere gallorũ ſtrauit exercitũ. Dux uero Brenus cũ uulneribus plurimis affectus et ipſe fuiſſet / atroci tatẽq; doloris amplius tollerare nõ poſſet: ſe ipm ꝓprio pugione peremit: Sicq; ob auſum ſcelus de / bita ſupplicia / digna morte ꝓſoluit. Pyrrhus uero cũ Locrẽſes ex theſauro deæ Proſerpinæ / magnã ſi bi pecuniã dare coegiſſet: Cũq; hac nefaria preda onuſtus enauigaret: ui ſubitæ tẽpeſtatis tota cum claſſe / uicinis deæ littoribus totus illiſus eſt: in qui bus deinde reperta pecunia denuo / theſauri cuſto diæ reſtituta eſt. Verum quid iſta longius proſe / quor? Vereor enim ſi cuncta antiquorum exẽpla /

Trogus Põpeius.

Brenus dux Gallorum.

Brenus ad diripiendum apollinis tẽplũ propans Dei iudicio uulneribus multis affectus ſe ipſum interficit ſtrato prius exercitu.

Pyrrhus ſacros theſauros aſportãs nauffagium paſſus eos reſtituit.

huic propoſito noſtro accõmodata / præſenti ſer / mone cõplecti uoluero / me ſcribendi modum ex ceſſurũ: tot namq; ſunt: ut pre eorum multitudine uix enumerari queant. Omitto itaq; illud. Q. Cæ pionis exemplum qui conſul cum tholoſanũ oppi dum diripuiſſet: multumq; auri / et argenti in eius oppidi templis compertum fuiſſet: quiſquis in ea dirreptõne aurum cõtingere preſumpſit / horribili ſtatim dolore / ac cruciatu e uita migrando perpe / trati ſacrilegii pœnas meritas dedit. Omitto Xerſẽ Perſarũ Regẽ: qui quatuor armatorũ milia miſit Delphos ad Apollinis templum dirripiẽdum / atq; uaſtandum. Quæ quidem multitudo imbribus to ta atq; fulminibus delera eſt / penituſq; conſump ta: Vt uel ſic intelligeret Xerſes / quanto maior eſſet deorum iniuria: tanto nullas aduerſus de / os eſſe hominum uires / atque conatus. Quæ ſa / ne uidicta / iis quoque temporibus ſatis accommo dari poſſe uidetur. Itidem namque uobis fere ſæ / pius eueniſſe conſpicimus: ex quo eccleſiarum bo na tollere et in ſtipendia ea militum erogare cœ / piſtis. Non ſolum enim / ut uos metipſi quoque optimi teſtes eſſe poteſtis / onerariæ naues in / genti bellico apparatu / multiſ uariiſque bellicis

.Q. Cępio.

Vindicta in gens in ſacri legos.

Xerxes.

Quatuor mi lia ad ſpolian dum Apolli nis templum miſſa fu mi nibus deleta ſunt.

ornamentis onuſtæ: demiſſis e cælo fulminibus ua
riis tempeſtatibus ꝫ uariiſq; periculis: miſerabile ꝑ
tulere naufragium. Verum ēt multa hominū mi
lia/multis incōmodis/ac calamitatibꝰ oppreſſa in
fœliciter corruerunt: adeo ut nulli uel pauci admo
dum: quos ad hoc bellum contigit proficiſci ſalui/
īcolomeſq; redierint. Vnde quæſo Clariſſimi Ve
neti hæ tantæ clades? Hæ tantæ hominum cedes?
Vnde tot incommoda/et aduerſa? Niſi propterea
q̄ non aduerſus homines tantum: Sed aduerſus
deum/eiuſq; cultum geritur hoc bellum? Sed de
hoc ſatis. Nunc enim ad hæc tempora noſtra con
uertenda eſt oratio: et domeſticis exemplis claudē
da. Non ſolum enim antiquorum nobis exem/
pla ſufficere debent: ſi et noſtra quoq; commode
afferre ualeamus: Preſertim cum multos dicturos
non dubitem. Cur nobis gentilium/totq; ſcæle/
ſtiſſimorum deorum exempla proponis? Cur inq̄
nobis eorum q̄ a uera erant diuinitate ſemoti/ul/
tiones adducis? Quibus cōmode ſatis et opportu
ne reſpōdendū eſt: a me id circo iſtiuſmodi deorū
exēpla cōmemorata fuiſſe: Vt facilius inde/plani
uſq; perciperemus: q̄ acerrimus ſui ipſius uindex
eſſe debeat noſter imo omniū deus in eos: qui cul
tui ſuo dedicata bona ipie dirripere/et in alios ea

Qualis deus noſteri ſacri legos erit: cū ii q̄ non ſunt dii tales fuerint.

usus trãsferre presumunt. Ex quo ii q falso dii uo/ citabãtur et erant: q ꝙ omni ꝑrsus diuinitatis nu/ mine carebant / tam sæuas ultiones / tamꝙ ꝑnitio sissimas clades / ob eorum spretã religionem / ac sa crarũ rerum impiissimã direptionem . Tales inq̃ dii / immo uero magis deus ipse ꝑ eos traditur in / tulisse . Cur autẽ id fieri ꝑmiserit æquissimus de/ us: ut hi qui demones magis erant q̃ dii / ab homi nibus tam graues / tamꝙ manifestas pœnas exige/ rent : ea potissimũ ratio fuit: quia nimirum quod erat in eis ueram religionẽ ueramꝙ diuinitatẽ con tẽnebant: quãdo ea ipsa idola uariis sacrilegiis / et impietatibus aspernabant: quæ licet falso : Veri ta mẽ dii uulgo credebant: et ab his maxime : q faci nora talia ꝑpetrabant: et non nihil numinis ꝓsefer re uidebãtur. Quã ob rem diuinitas ipsa istiusmo di contẽptus / et iniuriæ debita supplicia / haud im merito reposcebat . Cum nunc uero talis ignorã/ tiæ remota caligine / ꝑ huiusce modi scelera directi us cõtemnat: grauiora quoꝙ / et acerbiora tormẽ ta suis cõtẽptoribꝫ ifliget. Sed nũc tandẽ ad nostri tẽporis hoies unde digressi sumus reuertat oratio.

Federicus se cundus .

q̃d igit cladis et infœlicitatis ipiissimo Federico se/ cundo cõtigerit / ob ecclesiæ uiolatã libertatẽ / id ne quaq̃ opus est multis uerbis exprimere . Id. n: uni

cuiq; hiſtoriarū perito ſatis eſt cognitum. Nā cum ab Innocentio pontifice tertio / ad imperii digni / tatē euectus eſſet: crucemq; pro expeditione cōtra Chriſtianorū hoſtes aſſumpſiſſet: tum ſano atq; peſtifero ad ſui ruinam ſuſcepto conſilio / in eccle ſiaſtica / ac deo dicata bona conuerſus: ea dirripere et in profanos uſus tranſferre non timuit. Hic ita / q; ad eam uſq; cecitatem / ac nefandā rabiem ꝓlap ſus eſt: ut cum maximo Egypti principe / quē Sol / danum uocitanti / ad religionis / et eccleſiarū euerſi onē / ſacrilegas pactiones inierit: cōſenſeritq; ꝓrſus a quibus religioſæ ac chriſtianæ menti ſummopere eſſet abhorrendū. Atqui debitas pœnas perpetrati ſceleris diutius non effugit. Nam poſt multarum urbium dirreptōnē / poſt multas atq; diuturnas cū Romana eccleſia diſſenſiones: poſt innumeras ſa crarum rerum prædas / poſt multa denicq; / ac ima / nia ſacrilegia proprium filium ſuſpitione affectati imperii teterrimis carceribus adactū crudeliter diē ſuum obire coegit. Iꝑe denicq; grauibus eccleſiæ cē ſuris affectus execrabiliter uti par erat a Manfredo naturali filio ſuffocatus eſt. Non pretermittā hoc loco Carrarienſium principum in ſimili impietate non diſſimilem calamitatem: nam cum rerum ſa crarum uſum / ob peſtiferum ab eorum emulo ac /

Soldanus Aegypti princeps.

Federici ſecū di ob ſacrorū direptionem exitus.

Cararienſes principes.

ceptū cōſiliū ſibi ipie uēdicaſſent: iperiū poſtea ac ipam celeberrimā urbē patauiū/et natura / et ope munitiſſimā: quæ uix expugnari poſſe cēſebaṫ / facillime amiſerūt. Neq; n. mentitus ē ille q ait Niſi dominus cuſtodierit ciuitatē fruſtra uigilat q cu / ſtodit eam: et niſi dominus exercitū iuuerit: inuanū ꝓfecto laborat: q illum prudētia ſua deducere nitiṫ. Sic illa quoq; ſancta Iudith cum iſolentiſſimi caput Olofernis ꝓprio eius mucrone detrūcaſſet / egregie domino ꝑcinebat. Non i multitudie eſt uirtus tua domine: neq; i equorū uiribꝫ uoluntas tua: ſed humiliū ſemꝑ et manſuetorū tibi placuit deprecatio. Quā ob rem ſi uos quoq; in maximo ac ſplendido nauiū apparatu ſpem ueſtrā locaueritis: neq; bonis operibus ac ſacrarū rerū diligentiore cultu deum placare cōtenderitis: ſatis ꝓfecto ꝓtimeſcēdū eſt: ne irato eo fruſtra uobis belli uictoriā promiſeritis: Cum iuxta illud inſigne oraculū inuictiſſimi Dauit i domino magis cōfidendū ſit atq; ſperādū. Sic qppe dicebat. Hi i curribus et hi i eq̄s: nos aūt i noīe domini dei noſtri uictores eri/mus. ſic ꝓfecto maiores ueſtri hoſtes ſuos terra mariq; ſtrenue debellarūt. Sic crebras uictorias ac glorioſa retulere trophea: ceterū cōſiliū nūq̄ inire uoluerūt: ut res ſacras/ac religioſorū bōa cōtigerent

Patauiū a carienſibus amiſſum ob rerū ſacrarū uſum ſibi uēdicatum.

Iudith. Olofernes.

Dauit.

Optimū conſilium priſcorū ueneto rū.

aut bellicis ea uſibus traderẽt . Percurrite uos hiſto
rias ueſtras Annales et monumẽta uerſate : nunq̃
illos iuenietis ex rebus ſacris belli ſibi paraſſe ſub
ſidia . Poſtremo uero ante oculos uobis Philippi
Mariæ recens ꝓponatis exemplũ: q cum ſecundos
admodũ in rebus ſuis ſucceſſus habuiſſet: et oia ſi
bi pene ex ſentẽtia cõtigiſſent: Ad eã deinde iſani
am / eamq; dementiã animũ inclinauit: Vt eccle
ſiaſtica bona ſibi abſq; timore uẽdicare ꝓſumeret.
Sed ecce q̃ pulchre debitas pœnas exſoluit : Non
ſolũ .n. multis / aſſiduiſq; bellis defatigatus iperii
ſui partẽ non modicã amiſit: et inimicos ſuos pro
pe mœnia ꝓpriæ ciuitatis diſcurrentes audiuit. Ve
rum ẽt i corpore ſuo graues / acerboſq; ꝓtulit mor
bos: adeo ut lumie oculorũ orbatus infœlicẽ admo
dum longo tẽpore egerit uitã. Quẽ uero exitũ ha
buerit eius imperiũ: quo ue pacto illius illuſtris fa
miliæ poſteritas extincta ſit nullaq; in eo relicta ſit
dominii ſucceſſio unicuiq; ob rei ipſius recentem
memoriã ſatis poteſt eſſe perſpicuum . Quorſum
igitur tam multa tam longo ac uario ſermone con
ſcripta ? Quorſum tam innumera gentilium et
paganorum pariter ac Chriſtianorum exempla ?
Hæc omnia nẽpe Sereniſſime Princeps Voſq; Cla
riſſimi Veneti pro meo in ueſtrã rem Pu. ſtudio /

Philippus Maria.

Philippus Maria / et regni maxima parte et ſanitate corporali / et poſteritate familiæ ſuę ob ſacrorum direptionẽ priuatus.

et amore commemorasse / ac breuiter perstrinxisse uolui: tum quidem: ut eorum animus / qui in hac sacrarū rerum rapiendarum opinione uersantur: et priscorum exemplis / et rebus a se infœliciter gestis ad saniora / melioraq; consilia capienda resipiscat : Tum uero ut unusquisq; optime intelligat: nullum unq̄ non solum nostrorū : Verum etiam antiquorum temporū inuentum fuisse: qui deo dicatis rebus / impias quandoq; manus admouerit : cui longo tēpore res suæ prospero / fœliciq; cursu successerint: aut is non statim meritas pœnas exsoluerit . Quod utinam a uobis imperioq; uestro auertat clemētissimus deus . Quas ob res ne in longum nimis nostra protendatur oratio . Vereamini ne uereamini et uos Clarissimi Veneti si in hoc uestro proposito diutius perstiteritis: ne tot impendētibus malis ac periculis / grauiora etiā subire ac tolerare cogamini . Non arbitremini id uobis magis q̄ cæteris impune futurum: Lento enim gradu ad sui uindictam diuina procedit ira: tarditatēq; supplicii pœnæ grauitate compensat.

Nullus unq̄ sacrilegus diu de sacrilegio gauisus.

Nunq̄ profecto a p̄stantibus in re publica gubernanda uiris laudata est in una sententia īmota p̄mā sio: Sed ueluti in nauigando/ si portum tenere nō queas tēpestati obsequi artis est; Cum uero id mu

tata uelificatione aſſequi ualeas/ ſtultum profecto eſt/ et inſanũ eum cum periculo curſum tenere: quem prius cœperat. Sic nempe/et in adminiſtrãda re pu. gerendum eſt. Neq; enim idem ſemp cõ/ſilium/ eademq; ſententia ſequenda eſt. Sed quod honeſtum/ quod utile/ quod fœlicẽ rei pu. dignoſcitur afferre ſucceſſum. Id certe ſequendum/id amplectendum: et in eo diutius firmiter permanẽdum. At uero ſi id rei pu. pernitioſum eſſe diſcernitur: fatuum profecto eſſe/ ac temerarium unus quiſq; ſanæ mentis ĩtelliget: id cum periculo ſeq; quod poſſis cum ſalute/ ac gloria declinare. Nũc igitur clariſſimi ueneti me ſalutis ueſtræ cupidiſſimum exaudite. Vobis ueſtriſq; rebus melioribus conſiliis ſuccurrite. Venetorum nomen toto orbe celeberrimum/ſanctõribus inſtitutis cuſtodite. Varias uobis impendentes procellas/ac tẽpeſtates/ falubrioribus remediis amouete. Vt talibus cõſiliis/ talibuſq; ſententiis/ et rebus ueſtris/ et uniuerſæ p uideatis rei pu. Chriſtianæ: Cuius ſalus e ueſtra dependet.

Optimũ conſiliũ attendite Veneti.

FINIS.

Queſtio diſputata per .D. Celſum Veronenſem Canonicū regularē cōgregationis lateranen. uide licet An aliqua res pu.poſſit conducere iudeos ad fœnerādū ſine peccato ı et ēt an Papa ualeat cōce dere ꝙ id fieri poſſit ſine peccato .

AXIMA Controuerſia ı atq; dubi ı tatio Paduæ fuit: An aliqua res pub.poſ ſit cōducere iudeos ad fœnerādū ſine pec cato. Et an papa ı uel uniuerſalis eccleſia poſſet id concedere fieri ſine peccato. Et quia ali ı qui theologorū ı et canoniſtarū auſi ſunt temere affirmare ꝙ ſic ı ſupponētes et affirmātes ꝙ iudei poſſunt fœnerari ſine peccato: Ideo primo queren dū ē: An iudei poſſint exercere uſuras ſine pecca ı to. Primo dicendum ꝙ falſum eſt ꝙ iudeus poſſit exercere uſuras prout uſuræ ſunt ı et hoc ſine pec ı cato: imo nullus omnino hoium ēt paganorū gēti liū ı et quorūcūq; : rō ē qa uſura ē cōtra legē naturæ quæ oēs hoies obligat et ſemp obligauit et obligat bit. Nam contra legem naturæ non cadit diſpenſa tio: qa omne decēs i ea icludit: Vnde lex naturæ ſe cūdū qd magis obligat q̄ ius diuinū: Nā cōtra ius diuinū aliq̄do fcā ē diſpēſatō ut patet d̄ p̄ceptis ce rimonialibus ı ut de ſabbato et ce. Sed nō cōtra ius naturæ: qa eēt diſpēſatio cōtra omnē decētiā cōtra

Ius nature qūo magis obligat q̄ ius diuinum .

omnem ordinem naturalem ⁊ cõtra omne dictamẽ rationis/ et contra omnem moralitatem. Vnde Ri
Richardus. chardus de media uilla in quarto .di. xvii.ar.ii.q. vii.dicit ꝙ omne quod eſt de iure naturæ/eſt de iu re diuino:quia deus creauit naturam/et ius in na ⁊ tura:Sed non omne quod eſt de iure diuino eſt de iure naturæ/ut patet in multis cerimonialibus quæ aliquo mõ etiam primis prĩcipiis naturalibus non erant conformia / ſed magis repugnabant ſecũdũ quid : licet non omnimode : Ideo mutata ſunt et potuere mutari. Tamen ĩ glo.di.i.c.ius naturale. Videtur etiam poni ꝙ omne / quod eſt de iure di/ uino eſt de iure naturæ:ſed nõ ibi ſtricte accipitur ius naturæ: ſed large uidelicet inquantũ etiam na/ tura dictat / ut pareamus deo / quoquo pacto ali / quid p̃cipienti et cet. Ob quam quidem rem:quic quid fuit in lege ueteri/ quod fuit ſecundũ ius na/ turæ proprie acceptum⁊non fuit mutatum nec po tuit rationabiliter mutari / et modo obligat et ſẽp obligabit / nec papa contra tale ius poteſt diſpen / ſare. Vnde bene dixit hugo de ſancto uictore li.i.
Hugo. de ſacrĩs par.xii.ꝙ precepta alia ſunt mobilia alia immobilia:mobilia ſunt:quæ ad tempus ſunt or/ dinata:ĩmobilia autem ſunt:quæ a natura ueniũt/ et ad iſtum intellectũ poteſt accipi quod dicit Ho

ſti: et alii doctores ſuper .c. conſtitutus de re. do. ꝙ omne īdecens/ eſt deo īpoſſibile et indiſpenſabi le omnino / et multo magis Papæ: qui eſt uicari / us dei / et eius uices agit: ſed tale eſt illud quod eſt contra naturalē equitatem . Ob hoc etiã dicit An ſelmus / ꝙ quia mendacium eſt contra naturam adeo eſt peccatū: ut deus non poſſit diſpenſare ut dicatur ſine peccato quia non poteſt recedere a ueritate ſua etc.

Anſelmus.

Ed modo probandum eſt ꝙ uſura ſit con ſ tra naturam et contra omnem naturalem equitatem . Quia uſurarius uult uendere id qđ non eſt in rerum natura uidelicet uſum re / rum quæ non habent uſum diſtinctum ab ipſis re bus / uel a conſumptione ipſarum rerum / aut di ſtractione / ut eſt uſus pecuniæ: et frumēti: et uini ꝙa ipſorū uſus eſt eorū cōſumptio uel diſtractio: nec alio modo poſſunt uti / et maxīe pecunia / quæ ad hoc inuenta eſt / ut ſit media in cōmutationi / bus / ut dixit Ariſtotiles primo politicorum et .v. Ethicorum: Vnde talium rerum uſus non poteſt concedi niſi concedatur res / ſeu rerū dominium / quare iſti dicuntur uelle uēdere bis unam rem / uel id quod non eſt .ſ. uendunt uinum et uſum nini ſeorſum: Similiter tales uolunt duplicem compē

Ariſtotiles.

sationem primo pecuniæ suæ iam datæ / ad domi / nium alterius : Deinde uolunt premium de usu il lius pecuniæ / quæ amplius post mutuum non est sua . Dicitur etiam usura contra naturam pro / prii contractus mutui / quia de natura et essentia contractus mutui est / ꝙ sit gratuitus Math. x. gra tis accepistis et gratis date. Et Luc. vi. mutuum dã tes nihil inde sperãtes nam sicut gratia non est gra tia / si non gratis datur / ut dicit Leo Papa et ha / betur .i.q.i.c. primo sic mutuũ non est mutuum si non sit gratuitum : sed usurarius uolens merce / dem in mutuo rerum / quæ non habent usum di / stinctum / ubi etiam datur dominiũ: peruertit na / tura m contractus gratuiti mutui in mercenariũ / ubi non potest esse merces / quare agit contra na turalem iusticiam ipsius contractus mutui .

Math. Luc. — Leo Papa.

Eindè usurarius peruertit dominia rerũ / et d agit contra dominiũ naturale rerum . Nam de natura et essentia contractus mutui est / ꝙ transferatur dominiũ in mutuatariũ .i. in eum cui fit mutuum / ut etiam habetur in .l.ii. §.apella ta . ff . Si certum petatur . Ethimologia etiam nominis id declarat : quia mutuum dicitur qd̃ de meo fit tuum : Nam proprie mutuum non fit ni /

ſi in rebus ubi tranſfertur dominium : Sed uſurarius poſt mutuum uult dominiū in rebus ubi non habet : et propter illud dominium uiolentatum et quod non ē / uult premiū uſus: Quare iniquiſſime agit contra naturalia rerum dominia. Sed euertere aut peruertere naturalia et eſſentialia rerum eſt ſolius dei / et non humanæ facultatis niſi inique agentis ergo etc.

Item contra naturam facit uſurarius quia uult uendere homini res ſuas proprias ſcilicet propriam induſtriam / quia pecunia mutuata ex ſe nihil faceret et ſemper mortua eſſet : Sed ſi lucratur ex induſtria eſt mutuatarii: Sed durū eſt et iniuſtum ac innaturale / ꝙ alicui induſtria ſua propria ſibi uendatur : ſicut iniquum eſſet ſi ſibi uenderetur propria domus in qua iam habet dominium: Sed talia facit uſurarius ergo etc. Sed ꝙ illa pecunia ſit omnimode illius qui mutuo eam accepit patet: quia ſi immediate eam amitteret in damnum ſuum ſibi cederet / et non mutuantis tanquam rem propriam amiſiſſet quare etc.

Item uſurarius agit contra naturā quia uult ꝙ res quæ non faciunt fructum naturaliter faciant fructū : Vnde ab Ariſtotile primo politicorū uſura uocaſ partus cōtra naturā/et hoc tangiſ ab Am

Ariſtoteles, Ambr.

brosio cum dicitur usuræ arte nequissima / et ex ip
so auro nascitur aurum/et habetur di.xxxvii.c.si
cut : Iste profecto partus est partus diabolicus : et
non naturalis ymo uere iniquissimus .
Item posset dici ꝙ usura est contra naturã tem/
poris : quia usurarius uult tempus alteri uendere
cum sit omnibus comune:ut arguit extra e.c.con
suluit nam de concessione temporis uult lucrum .
Item contra laborem quia uult premium usurari/
us sine labore : Dicitur enim commnuiter ꝙ om/
nis labor optat premium extra de re. eccle. non
ali.c.ad nostram et xii.q.ii.caritatẽ:sapien.iii.etiã
dicitur bonorũ laborũ glorioſus ẽ fructuſ .Insti.đ
legip.pa.§.cognatos.et.ff.cõmodati .l. si is.§.i.
sed fructus usurarii non esset bonorum laborum:
sed sine labore contra illud apostoli .ii. thi.iii. si
quis non uult operari non manducet . Volunt ip/
si triumphare / lucrari / gaudere \ et hoc ex labore
et sanguine pauperum : Deinde uolunt lucrari
in die pasce in die natiuitatis domini in die ascen/
sionis et nunquã cessant a fructu/nec celebrant di
es solẽnes etc. Concludendo ergo cum usura sit
cõtra omnem equitatẽ naturalem non potest fieri
sine peccato : Et ideo dicendum ꝙ iudeis nun
q̃ fuit licita usura / sed bene pro redemptione rerũ

ad ſe pertinentiũ / et ſic intelligitur illud deutero. xxiii. Vt etiam habetur xiiii.q.iiii. Ab illo : quia illis quibus poſſumus inferre bella poſſumus dare ad uſurã: quia eo modo noſtra redimimus : Ideo a nullo theologorum unq̃ conceſſum inuenitur / q̃ uſura ut uſura fuerit licita / nec etiam ab aliquo canoniſtarum timorato / quia pro iſta ſententia eſt hoſti. i ſumma de uſuris. §. an aliquo caſu uer. octauo: Similiter Io. An. in. c. conqueſtus de uſu / ris ſimiliter Budrius Car. Zab. et quaſi omnes in capitulo cõqueſtus. Idẽ ẽt Ray. ĩ ſumma et Arch. in. c. ab illo xiiii. q. iiii : Sed ſi quis perſeueraret in ſententia peruicaciter dicendo q̃ deus permiſerit iudeis uſuram ut uſura : quod tamen non credo / tũc poſſet ẽt aliter dici iuxta illud Th. ſecũda ſecũ de q. lxxviii. ar. primo ĩ reſponſione ſecundi ar. et ĩ tertio ſententiarũ diſtin. xxxvii. ar. ultimo: q̃ pri / mo accipere uſuram a quocunq̃ homine eſt ſim / pliciter malũ: debemus. n. habere omnem hominẽ quaſi proximũ et fratrẽ præcipue ĩ ſtatu euangelii ad quem omnes uocantur . Vnde in pſalmo abſo lute dicitur: qui pecuniam ſuam non dedit ad uſu ram etc. Ezechiel xviii. qui uſurã non acceperit . Q d̃ aũt iudei ab extraneis uſuras acciperẽt nõ fu it eis cõceſſũ quaſi licitũ / et tãq̃ res quæ fieri poſſet

Tho.

Ezechiel.

ſine mortali: ſed permiſſum fuit ad maius malum uitandum ne ſcilicet a iudeis deum colentibus uſuras acciperent propter auariciam cui dediti erant: ut habetur Iſaya xlxvi. Quod autem in premium promittitur fœneraberis gentibus multis: fœnus ibi large accipitur ꝑ mutuo ſicut eccleſiaſtici xxviiii. dicitur. Multi cauſa nequitiæ non fœnerati ſunt. i. non mutuauerunt: promittitur ergo in premium Iudeis habundantia diuiciarum: ex qua contingit ꝙ aliis mutuare poſſunt: permiſit ẽt eo modo iudeis libellum repudii: ut euitarent homicidium: Aliud eſt enim p̃cipere uel hortari: et aliud permittere. Quod enim permittimus nolentes cõcedimus: quia malas hominum uoluntates ad plenum cohibere non poſſumus: ut dicit Chriſoſtomus et habetur. xxxi. q. i. hac ratione: dicitur etiã ibidem ꝙ ea quæ permittimus non approbamus. Ad hoc propoſitum facit illud quod dicitur in .c. cum iam dudum de preben. ubi dicitur / ꝙ multa per patientiam tollerantur: quæ ſi in iudicium deducerentur caſſarentur: Cum autem chriſtiani poſſint faciliter eorum peccatũ impedire / non debẽt inducere uel eos fouere. Alex. etiam de Alex. in ſumma ubi loquitur de uſuris tenet ꝙ iudei nun/

quam potuerunt exercere usuras sine peccato mor tali prout usuræ sunt. Et licet aliqui dicãt / ꝙ sal tem possunt moderari usuræ iudeorum propter.c. quanto de usuris ubi prohibentur graues/ et ímo/ deratæ usuræ: dicendum secundum glo. ibi ꝙ nõ licet in malo arguere a contrario sensu : deinde ꝙ omnis usura est grauis/ et immoderata:quia est ra pina:ut in.c.si quis usuram.xiiii.q.iiii.Argumen/ tum etiam sumi potest ꝙ í iudeis fit semper usura cum peccato / quia etiam post bapt. coguntur re/ stituere sicut et res rapinosæ : Nam post abolitio nẽ peccatorũ per baptismũ alia iuste acquisita ẽt si ne peccato possunt retineri sed non usuræ . quia radix putrida et cum peccato fuit ergo et rami in/ fecti et cætera . Inno. de transl. in capitulo finali dicit ꝙ quãtum ad cõmittendum peccatum mor/ tale uel remanendũ in illo / in hiis / quæ pẽdent a iure naturali in lege diuina / et euangelio conten to : Papa non potest dispensare : et ponit exem/ plũ de.c.super eo de usuris:Papa ergo non dispen sat contra ius diuinum ubi est peccatum mortale. Similiter nec cõtra ius positiuum quando etiam non cessat iiustícia et iniquitas naturalis et cetera .

Secunda dubitatio principalis.

Secundum dubium an cõmunitas aliqua possit cõducere iudeos ad exercendum usuras sine peccato cõmunitatis idest ipsorum hominum ipsius rei publicæ conducentium.

Solutio huius dubii patere põt ex p̃cedẽtibus quia cooperari scienter peccato mortali ẽ mortale secũdũ omẽs theologos et doctos canonistas / quod elicit ex dictis Pau. ad ro.i. Nõ solum qui faciunt sed ẽt qui consentiunt facientibus digni sũt morte: ergo q̃to magis q̃ inducũt. ubi gl. quã allegat Th. scđa scđe. q.x. ar.x. ĩ .i. ar. ubi tractat de tollerantia: quã habere debemus circa ritus iudeorum et aliorũ infidelium dicit q̃ peccato consentire unusquisq̃ dicendus est/ qui nõ prohibet cum prohibere ualeat: si non prohibere est malum quãto maius malum erit /consentire uel cooperari peccato? quod consentiens peccet patet. x q. iii. Qui consentit / et tribus capitulis sequẽtibus expresse.

Pau.

Primo ergo dicendum est q̃ conducentes quia ex conductione oportet q̃ pacisc̃antur de solutione usurarum q̃ non sunt liberi ab excomunica/tione / et ex consequenti a peccato mortali ut per

clemẽ.i. de uſuris : Secundo ꝙ conducentes pec cent mortaliter ſatis clare argui poteſt : quia faci / unt contra preceptū eccleſiæ extra de uſuris poſt miſerabilem : Vbi eccleſia precipit principibus ſe cularibus ꝙ faciãt reſtituere uſuras / quas accipiũt Iudei / et ꝙ alias interdicatur eis communicatio omnium rerum cum Chriſti fidelibus etiam ſub pœna excommunicationis precipit eccleſia : Ta / lia precepta ſecundum theologos et timoratos ca / noniſtas ſemper obligant ad mortale quãto magis peccarent conducentes ? Secundum theologos ſi principes / uel alii rectores cogunt chriſtianos ad ſoluendum uſuras Iudeis : Ipſi tenentur ad reſti / tutionem : Sed tales conductores ex tali conduc / tione cogent in futurum ſoluere : quia iam ſe obli gant / et obligarent exconuentionibus / ergo faci / unt ſe participes futuræ rapinæ : quia uſura dici / tur rapina ut habetur xiiii.q.iiii.c. Si quis : et eſt textus Ambroſii notabilis / et exconſequenti pec / cant mortaliter quia rapina non poteſt eſſe ſine peccato mortali . Guil.dicit ꝙ domini qui per mittunt uſuras exigi a iudeis in terris eorum : ꝙ ipſi tenentur ad reſtituṫõnem : quia cum poſſint non compellunt ipſos ad reſtituendum / cum ad eos pertineat et teneantur ad preceptum quod ha

Ambro.

bent ab eccleſia : quod non ſeruando monſtrant ſe habere interpretatum conſenſum : iuxta illud non caret ſcrupulo conceſſionis occultæ : qui ma / nifeſto facinori non deſinit obuiare extra de homi cidiis ſicut dignū. §.iii.et ex conſequenti peccant mortaliter ergo a fortiori quanto magis qui cōdu cunt conuentionem faciendo de uſuris. Et cum mihi a ſecularibus frequentius dicitur / q̄ fit hoc ad uitandum maius detrimentum eorum / et pro pter multa commoda:quæ proueniunt pauperib⁹ ipſius ciuitatis et cætera. Quibus ſancte eſt dicē/ dum q̄ nunquam malum culpæ agendum eſt / ut uitentur omnia mala mundi temporalia / nec etiā ſpiritualia dummodo remaneat ibi culpa / et dei offenſa: Nec eſt aliquo pacto credendum aut arbi trandum / q̄ mala debeamus euitare/aut bona de beant nobis prouenire per offenſam dei ſecundū omnes ſanctos doctores:quia eſſet inferre: aut q̄d deus non eſſet omnipotens:quia nō poſſet ſuccur rere nolentibus eum offendere:aut q̄ non cerne / ret omnia / quia non poſſet intueri talem bonam mentem et innocentem:quæ propter eius gratiam nollet committere peccatum ueniale / Aut q̄ non eſſet ſanctus / quia non delectaretur tali tantaq̄ innocentia eiq̄ ſuccurreret: ſed magis ſuccurre /

ret ſceleſtis hominibus quaſi delectaretur eorum offenſa / et iniquitate: et hoc ſatis argui poteſt etiam ex textu de uſuris.c.ſuper eo. ubi dicitur q̄ ſacra ſcriptura prohibet pro alterius uita mentiri / et multo magis prohibendum eſt ne quis pro redimẽda uita captiui uſurarum crimine inuoluatur.

c Oncluſio hæc theologorum uera eſt et maxime Tho.ſecunda ſecũde.q.xxxxiii.ar.vii. in ſolutione.v.argumenti.et Pe.de pal.in.iiii.di. xvii.ar.i.in.vi.queſito.concluſione prima q̄ nullum malum culpæ etiam uenialis ut euitẽtur mortalia eſt eligendum:quia dei offenſa non eſt eligẽda / nec cadit ſub electione : nec etiam eſt aliquo modo debita:ut ẽt euitẽtur multa mala. unde Augu.in li.de mendacio et habetur.xxii.q.ii.c. primo.dicit q̄ omne genus mendacii q̄ alicui ꝓdeſt corporaliter / et ſpiritualiter / et nulli obeſt etiam pro illa utilitate faciendum non eſt. Vnde concludit auguſtinus q̄ ad ſempiternam ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio: hæc etiam ſententia habetur a magiſtro ſententiarum in.iii. di. xxxviii. et confirmatur a beato Bonauentura / et a reliquis theologis: Auguſtinus ſimiliter ſuper pſalmos et habetur.xxii.q.ii.Ne quis dicat q̄ bonis et ſcis uiris falſũ dicere ſuenitur eſſe cõceſſum idem

etiã habetur ubi ſupra.c.faciat Si ergo iſta non li cent : quanto minus licebit uſuræ cooperari cum ſemper uſura ſit peccatũ mortale.hoc etiam argui poſſet ex.c.non magno ne.cle. uel mo. et cetera .

Hoſt.etiam et Io.An.in.c.non magno ne.cle. uel mo.dicunt aut aliquid eſt prohibitũ lege diui na / ut mendacium / et uſura / et non admittitur cõ penſatio de minori malo ad maius malũ : nec de malo ad maius bonũ et hoc per.c.ſuper eo de uſu ris et xxii.q.ii.c.i. Aut eſt prohibitum lege cano / nica:et tunc põt fieri cõpenſatio auctoritate Pa / pæ : cum poſſit tollere peccatum quod cõſtitutõ canonica induxit: ut in .c. propoſuit de con.pre / ben.etc : Eccleſia ergo non poteſt conſentire ma lo culpæ : et multominus cooperari quod eſt pro / hibitum lege diuina in quo ſemper remanet ma / cula peccati et hoc etiam ut uitetur maius malum uel quod ſequatur aliquod aliud bonum / ut pa / tet expreſſe di.xiiii.c.quod ait : licet poſſit tolle / rare eccleſia ſub diſſimulatione cauſa maioris mali uitandi uel cauſa maioris boni / quod inde oriri poteſt et de hoc eſt gloſa quam ſequitur Ar

Aerbi. chidiaconus et Iohannes de fant.diſtinctiõe quar ta capitulo Deniq; in uerbo uenia : uide etiã glo ſam notabilẽ diſtic .iii.c.finali. Et ſi quis diceret

ꝙ ecclesia tollerat ritus iudeorum / et prohibet fi deles ne eos ipediant ut habet expresse di. xxxxv. c. Qui sincera. Dicendum ꝙ ecclesia hoc impedit causa maioris boni / quod exinde sequitur ut. s. ꝑ hanc uiam possimus eos lucrari / et facilius cōueni tantur ad ueritatem / ut dicitur in supradicto .c. qui sincera. Deinde quia ueritas nostræ fidei in li bris ipsorum uelata et i ritibus prefigurata nostris oculis lucide demōstr̃atur et fidei nostræ testimoni um roboratur ut dicit Augustinus. xviii. de ciuita te dei. c. xxxxv.

Agister Gerardus de senis ordinis heremi / tarum examinat hoc dubium utrum iura debeāt concedere cōtractum usurarium / propter aliquod bonum quod ide oriatur uel propter aliquod ma lum : quod inde uitetur: quod soluit hoc modo distinguendo / et allegatur a Ioh. an. in mercuriali bus in regula peccatum .in ar. iii. Dicit enim ꝙ ꝑ missio accipi potest tribus modis. V no modo pro ut est simplex permissio indulgens pœnam .et hoc casu ecclesia permittit malum / ut euitetur maius malum ut in dicto. c. deniq; iuncta glo. i uerbo uel nia. di. iiii. et in. c. Si qua monacharum iuncta gl. xxvii. q. i. Et dicit ibidem Ioh. an. ꝙ talis ꝑmissio ideo dicitur simplex quia tantūmodo pœna indul getur / non autem culpa minuitur. Secundo mo

Permissio po test accipi tribus modis

do accipi potest permissio uel cõcessio prout idem est qꝫ permissio tollens impedimentum secundum quẽ modũ iudei inter xp̃ianos permittuntur ab ecclesia in obseruantia sui ritus ut in .c. Qui sincera xxxxv .d. et ista permissio differt a prima: quia nõ solum ecclesia permittit malum. s. obseruantiam ritus iudeorum subtrahendo cõminationẽ / uel in / flictionem pœnæ / sicut facit permissio prima / sed etiam remouendo impedimenta christianorũ / qui uellent ipedire iudeos ne obseruarent / suos ritus ut in .c. Sicut de iudeis . Tertio modo potest acci / pi concessio prout idem est qꝫ permissio præstans iuuamen: secundum quem modum ecclesia quando qꝫ permittit clericum occidi a ptãte seculari / et hæc permissio excedit secũdam: sicut secunda pri / mam: quia in ista tertia permissione non solũ subtrahitur cõminatio aut inflictio pœnæ: quæ posset per occisionẽ clerici infligi / sicut fit in prima per / missione. Sed etiam tollit impedimentum per qd̃ posset occisio clerici impediri: quemadmodũ fit in secũda permissione. Immo ultra hec duo præstat̃ iuuamen ĩ ista tertia permissione quod non fit in aliqua precedentiũ: Nam in nulla ipsarũ posset ecclesia iuuamen p̃stare : quia non potest adiuuare malũ culpæ et offensæ dei: et qui aliter sentiunt be

ſtialiter ſentiunt: Sed eccleſia præſtat iuuamen/ quia ipſum degradat et ponit in manibus iudicis ſecularis ut crucietur uel etiam occidatur iuxta il lud Apoſtoli.i.cor.v. Tradens huiuſmodi homi/ nem ſathanæ in interitū carnis ut ſpiritus eius ſal/ uus fiat in diem domini noſtri Iheſu Xp̃i ut in.c. nouimus de uerborum ſignifi. Apoſtolus.

e Xhis patet q̃ tribus modis poteſt accipi cō ceſſio uel permiſſio/ primo quãdo propter maius malum uitandū malum toleratur ſub diſſi/ mulatione:et hæc dicitur comparatiua permiſſio/ quia ſolum pœna indulgetur/ Cum talis ſic faci/ ens non puniatur ut eſt de meretricibus: Tamen non minus ĩuoluitur crimini propter talem per/ miſſionem: Secundo modo accipitur conceſſio uel permiſſio/ quando eccleſia tollit impedimen ta impedientia malum fieri propter bonū/ quod inde ſequi ſperatur ut in obſeruatione ritus Iude orum. Tertio modo quando eccleſia præſtat iu uamē: Et ſciendū q̃ eccleſia hoc tertio modo nō poteſt cōcedere uel p̃mittere niſi illud quod p̃mit/ titur ſiue conceditur ſit licitū ut eſt occiſio clerici p̃ delictū traditi curiæ ſeculari:nam hoc eſt licitū quia maleficia non debent remanere impunita ut in.c.ut fame de ſen.ex.et.l. ita uulneratus. ff.ad l. Aquiliam: Quamobrem concludendum eſt

ita q̄ uidelicet eccleſia non poteſt dare licentiam
præſtando iuuamen faciendi malum culpæ ut ī.c.
legatur.xxiiii.q.ii.unde eccleſia non poſſet dare li
centiam præſtando iuuamen ! ut iudei ſeruarent
ritus ſuos ut dicitur in glo. iii . c . Qui ſincera.
Augu. xxxxv.di.unde Auguſt.contra p̄minianum dicit:
q̄ quis malis ſociatur quãdo cum eis malũ cõmit
tit ! aut cõmittentibus fauet ut habetur.xxv.q.iiii
Ita plane! et in fine capituli ita concludit Aug.ubi
malum nõ poteſt corrigi! uel puniri ! uel aliter ob
uiari illa duo retenta ſemper reſeruant hominem
innocentem et ĩcorruptum a peccato.ſ.ut nec ma
lum quis faciat: nec approbet factum:ſed præſta !
re iuuamen iudeis ad uſuras exercendas eſſet faue
re malo quod non licet et cetera.

Oncludit ergo ibi ſupraſcriptus frater Ge
rardus, et Ioh.an. q̄ nec ius naturale nec
diuinum poteſt permittere contractũ uſu !
rarium! propter aliquod maius malũ uitandũ uel
p̄pter bonum! quod inde oritur.quia et ius natu
rale ! et diuinum prohibent uſuras. Nec etiam ius
canonicum aliqua ſupraſcriptarum p̄miſſionum!
quia pœna cõminatur et infligit facientibus dictũ
contractum! ut in.c.q̄q̄.li.vi.de uſuris.ſed multo
minus aliquis dominus temporalis ! uel aliqua cõ

munitas/ quæ ſunt minoris auctoritatis : et ſi ali/ quas uideatur Papa permittere uſuras / ut in.c:ſa lubriter de uſuris/ et alibi dicendum ꝙ illæ nō ſūt proprie uſuræ licet uideantur ſimiles: Ius autem ci uile permittit permiſſione primi modi.ſ.non infli gendo pœnam : propter maius malum uitādum .

Ergo hæc eſt theologorum et çanoniſtarum uera et indubitata concluſio / licet enim multa ad duci et allegari poſſent: ſed quia nōnullí propter dictum Auguſtini in libro de adulterinis cōiugiis quod etiam habetur.xxxiii.q.ii c.Si quod uerius audent dicere ꝙ de duobus malis culpæ minus eſt eligendum quia Auguſti.uidetur dicere ꝙ ſi quis uult facere homicidium/ uel adulterium ꝙ potius faciat adulterium q̄ homicidium: Quibus reſpon dendum eſt ꝙ Auguſt.loquitur conditionaliter . uidelicet ꝙ ſi quis cogeretur ad aliquod iſtorū ꝙ magis deberet facere adulterium: ſed illius conditi onalis prima pars non eſt concedenda.quia nemo liberi arbitrii cogitur ad peccandum / ergo et con ſequens non eſt concedendum : Similiter Augu. uolebat dicere ꝙ ſi quis uellet alterū iſtorum face re ꝙ magis deberet facere adulterium: Sed nullus debet uelle perpetrare aliquod iſtorum et cetera : Sed bene ſtante mala uoluntate ad alterum iſtorū

tunc faciat minus : sed illa mala uoluntas est de ponenda . Quare perstat conclusio firma ꝙ ma lum culpæ paruum non est perpetrandum / ut ui / tetur maius et ex consequenti nec usuræ .

FINIS

D. Celsi Veronensis Cano. Regul. ad Reueren dissimū .D. Cardinalem Papien. de morte .S. Sixti Cardinalis Epi.

EVERENdissime domine Ex litteris be r nedicti Maphei nepotis mei cognoui id quod etiam sine litteris intelligebam . Et tuæ Reuerendissimæ . D . erga me studium eximi um et iudicium eiusdem in me singulare Doleo ꝑfecto / neq; me parem pro tuis in me meritis gra tiam refferre posse : Neq; ea in me esse quæ opini oni tuæ / iudicioq; respondeant . Tuam semper Reuerendissimā dominationem laudis meæ cupi dam dignitatisq; cognoui . Itidem ago / ubiq; lo/ corum et gentiū / de tua excellenti uirtute / ac glo ria. Huiuscæ rei habeo q̄plurimos locupletissimos atq; dignissimos testes. Verum de his alias. Quid autem mi Reuerendissime domine in hac tam mi

ſera et falaci uita admodũ cupere debeamus: non ſatis intelligo: quid uero timendum ſit: plane cognoſco. Quottidie noua oboriuntur exempla quibus inſtruimur/ nihil eſſe hac uita miſerius: Nam cum nuper de obitu Cardinalis ſancti Sixti ex multorum litteris et nuntiis accepiſſem: Cœpi mecum cogitare uariam rerum humanarum ſortem/ mirabilemq; ſimul hac miſerabilem hominis iſtius cõditionem fuiſſe cognoui: Nam qui paulo ãte in uita fœliciſſimus omnium eſſe putabatur, in morte miſerimus omnium apparuit: quando ea quæ uiuenti gloriam et ſplendorem attulerunt. morienti pœnam et cruciatum inferrent: et ea quæ dum ante poſſiderentur iucũda et dulcia eſſe uidebãtur: eadem dum relinquerentur triſtia/et amara eſſe ꝓbarentur: Quid enim in hoc biennio huic quod optaret/ aut uiuenti defuit/ aut morienti profuit: Heu miſeram nimis hominis conditionem: dũ ea quæ in uita tanto labore parantur ad uoluptatem: in morte tanto dolore relinquũtur ad pœnã: Et quæ prius longis erant queſita uigiliis ut eſſent oblectamento/ breui tempore magno ſunt amiſſa tormento. Nihil huic homini adiumẽti dignitas: nihil ſplendor: nihil aurum: nihil argentum: nihil uaſa precioſa: nihil opes: nil nitor gemmarum: nil

fauor aūræ popularis: nil turba clientum: nil deni
que principatus tāto præſidio ſtudioq; ualatus ꝓri
ſus attulit ſalutem: Sed e contrario quum corpus
ſæuis doloribus cruciatum torqueretur: Hæc om
nia quoniam relinquenda erāt / animū quoq; di
ris ac cruentibus morſibus lacerabant: ut mihi ꝓ
fecto fortunatiſſimi eſſe uideātur: qui nullā cum
rebus tam cito perituris ſortem acceperunt, uel ac
ceptam uirtute ipſa contemptā penitus abiecerūt:
Sic enim fit ut animus noſter et adhuc in corpore
poſitus nullis rerum preſentiū delinitus illecebris
rerum æternarum cogitatione paſcatur: Et dū mi
grat a corpore nullis uinculis irretitus / aut ſordib⁹
inquinatus / liber ac mundus euolet in ſuperna / et
nullo dolore relinquat: quod miro ardore cōtem
pſit: At me quidē iampridem totum in hanc cogi
tationem errectum: cum uariis rerum humanarū
multiplicesq; caſus: Tum uiri de quo dico tam
repentini tamq; inſperati euentus ſubitæq; pro
cellæ confirmarunt: Quid enim? floruit hic pau
cis diebus pluſq; mea ſententia aſſequutus eſt / q̄
uel ulli ſperare aut ei fas eſſet optare: Quandoq
dem ex loco tam humili tamq; abiecto, ad tam ex
cellentis gloriæ culmen altitudinēq; potentiæ euec
tus eſt. Et ecce mi pater et domine dum huic ad

uota ſuccedunt omnia parum dico immo dum uo
ta ſuceſſu rerū ſuperant dum nihil optat/qđ non
ſperet . dum nihil ſperet quod non querat : nihil
querit / quod non aſſequatur : Dum ei cuncta ar
rident in ipſo primordio iuuentæ in medio floren
tis gloriæ curſu / ſubita atq; inſperata morte corri
pitur : O fluxã rerum humanarū labilemq; natu/
ram : O falacem uitæ ſpem : O miſeram conditio
nem : Quid eſt quod animos noſtros excitet aut
allitiat ad hanc rerum tranſeuntium ac tam cito
labentis uitæ gloriam appetendã : quando uel res
nobis / uel nos rebus / tam inopinato euẽtu / tam
q; ſubito caſu ſubtrahimur ? Igitur humaniſſime
princeps ab his rebus quæ tam cito pereunt meus
auocandus eſt animus : atq; illic ſpes mea cogitati
oq; locanda eſt : Vbi uita perpetua. Vbi pax æter
na . Vbi immortalis beatitudo . Vbi ſempiterna
fœlicitas . Vbi deus noſter eſt premium ac uita /et
merces noſtra magna nimis : Hæc tuæ Reueren.
Do.ſcripſi non quod aut ad contemptũ uitæ præ
ſentis / aut ad ſpem futuræ eam accendendam in /
flammandamq; putarem : Cum uita tua perfecta
quædam norma integritatis: ſanctitatiſq; exiſtat .
Sed ut magis hæc Epiſtola eſſet monumentũ mei
in te præcipui amoris / ac ſingularis obſeruantiæ /

intelligereſq; tuam Reuerendiſſimam Dominati
onem mecum in ſtudiis / mecum in cogitationi /
bus / mecum et domi / et publice cum ſuauiſſima
memoria uerſari. Cui me unice trado / atq; com
mendo. Ex Bononia xii. kallendas Februarias.

Epiſtolion Philippi Beroaldi.

Puſcula nõ parum multa cum ellegantiæ
o nitore: tum ſententiarum ſplendore fulgẽ
tia laudibus extollere conſueuimus. Inter
quæ reponi merito poteſt libellus hic a Venerabi
li Viro Celſo nuperrime editus: Qui non minus
eſt eruditione q̃ religione monſtrabilis: multum
in hoc nitoris: nec minus doctrinæ ineſt: Lector
lege lætaberis. Vale.

Opusculum hoc Bononiæ Impressum est p Pla
tonem de Benedictis librorum excussorē Anno
Domini. M. CCCC. LXXXXIIII. Quin
to kallendas Iulias.

REGISTRVM.

a.b.c.d.e.

Omnes sunt quaterniones Vltimus uero
constat ex duobus foliis.

Opuscula hoc Bononia Impressum est p Fra-
trem de Benedictis librorum excussore Anno
Domini .M. CCCC. LXXXIII. Quin-
to Kalendas Julias.

REGISTRVM.

a . b . c . d . e .

Omnes sunt quaterniones Ultimus uero
constat ex duobus foliis .